

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Vzdělávání odsouzených jako forma terciární prevence

Bakalářská práce

Studijní program: B7508 – Sociální práce
Studijní obor: 7502R024 – Sociální práce a penitenciární péče
Autor práce: **Petra Schovancová**
Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Schovancová**
Osobní číslo: **P13000099**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Sociální práce a penitenciární péče**
Název tématu: **Vzdělávání odsouzených jako forma terciární prevence**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Zjistit možnosti vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Expertní dotazování.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENEŠ, M., 2014. Andragogika. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4824-5.

BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M., 2011. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-115-8.

BUCHTOVÁ, B., et al., 2002. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 80-247-9006-8.

MATOUŠEK, O., et al., 2013. Encyklopedie sociální práce. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

MUŽÍK, J., 2011. Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-581-6.

VÁGNEROVÁ, M. 2014. Současná psychopatologie pro pomáhající profese. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **23. dubna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 25.04.2016

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Květuši Slukové Ph.D. za cenné rady a podněty při zpracování bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala svému tchánovi, manželovi a dětem za jejich trpělivost a vstřícnost po celou dobu mého studia.

Anotace

Bakalářská práce se zabývala možnostmi vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Práci tvořily dvě základní části a to teoretická část, která byla zaměřena na popis Vězeňské služby ČR, výkon trestu odnětí svobody, programy zacházení, popsání významu prevence a vlivu nezaměstnanosti na resocializaci odsouzených. Větší pozornost pak byla věnována oblasti vzdělávání, zejména vzdělávání dospělých a byl uveden výčet jednotlivých školských vzdělávacích středisek fungujících při výkonu trestu odnětí svobody a jejich nabídka studijních oborů. Opomenuta nebyla ani nabídka středoškolského a vysokoškolského vzdělávání odsouzeným. Ve druhé, empirické části práce, byly pomocí dotazníkového šetření zjišťovány možnosti vzdělávání odsouzených, jakou mají nabídku studia ze strany Vězeňské služby ČR, jakou mají odsouzení motivaci, která je vede k absolvování studia ve výkonu trestu odnětí svobody a je – li sledována efektivita vzdělávání odsouzených. Záměrem práce bylo zjistit, jaké je využití získaného vzdělání po propuštění na svobodu a zda se tyto aktivity projevují jako preventivní faktor vzhledem k recidivě trestné činnosti. Výsledky dotazníkového šetření tyto předpoklady zcela nepotvrdily, neboť nebyla k dispozici relevantní data o využívání získaného vzdělávání u osob propuštěných z výkonu trestu.

Klíčová slova

Vzdělávání, odsouzený, výkon trestu, odnětí svobody, program zacházení, prevence, vězeňská služba

Annotation

This bachelor thesis deals with the possibilities of education of convicted people in prisons. The work consists of two basic parts - theoretical part, which focuses on the description of the Prison Service of the Czech Republic, imprisonment, treatment program, describing the importance of prevention and the impact of unemployment on the social rehabilitation of convicts. Greater attention is paid to education, especially adult education and there is a list of the various educational training centres functioning in the imprisonment and the offer of their fields of study. It will also offer secondary and university education to convicts. The second empirical part (according to the questionnaire survey) educational deals with educational opportunities for convicts, which offer they have from the Prison Service of the Czech Republic, which motivation they have that leads them to graduation in prison and if the effectiveness of convicts is monitored. The aim of the study was to find out what the use of gained education after release from the prison is, and whether those activities appear as a preventive factor due to the recurrence of crime. The results of the survey (from the questionnaire) did not completely confirm these assumptions, because relevant data about the use of acquired education for persons released from prison were not available.

Key words

Education, convict, imprisonment, treatment program, prevention, prison service

OBSAH:

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1. Základní pojmy.....	12
2. České vězeňství	14
2.1 Vězeňská služba České republiky	14
2.1.1 Organizační struktura Vězeňské služby ČR.....	15
2.1.2 Legislativa	16
2.2 Výkon trestu odnětí svobody.....	17
2.2.1 Účel trestu.....	17
2.2.2 Typy věznic	18
2.3 Program zacházení.....	20
2.3.1 Vzdělávací aktivity.....	21
2.3.2 Pracovní aktivity.....	21
2.4 Prevence	22
2.5 Resocializace a nezaměstnanost.....	23
2.5.1 Resocializace	23
2.5.2 Nezaměstnanost.....	24
3. Vzdělávání.....	27
3.1 Andragogika	27

3.2	Vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody.....	28
3.2.1	Vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody v legislativě	28
3.2.2	Historie vzdělávání odsouzených od roku 1945.....	29
3.2.3	Vývoj vzdělávání odsouzených v 90. letech	31
3.3	Vznik jednotlivých školských vzdělávacích středisek a jejich současná nabídka vzdělávání odsouzeným	33
3.3.1	Školské vzdělávací středisko Opava, nyní Heřmanice.....	33
3.3.2	Školské vzdělávací středisko Pardubice.....	34
3.3.3	Školské vzdělávací středisko Plzeň.....	35
3.3.4	Školské vzdělávací středisko Rýnovice.....	36
3.3.5	Školské vzdělávací středisko Světlá nad Sázavou.....	38
3.3.6	Školské vzdělávací středisko Valdice	38
3.3.7	Školské vzdělávací středisko Všehrady	40
3.3.8	Školské vzdělávací středisko Kuřim	42
3.4	Střední odborné učiliště Jiřice	43
3.5	Další možnosti vzdělávání.....	44
3.5.1	Středoškolské studium.....	44
3.5.2	Vysokoškolské studium.....	44
	EMPIRICKÁ ČÁST	46
4.	Cíl empirické části.....	46
5.	Předpoklady šetření	47

6.	Použité metody	48
7.	Popis vzorku	50
8.	Interpretace dat dotazníkového šetření	51
9.	Shrnutí zjištěných dat	66
10.	Diskuse ke zjištěným datům	68
11.	Ověření předpokladů	70
ZÁVĚR.....		71
NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ.....		73
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		74
SEZNAM PŘÍLOH		83

ÚVOD

Motivací ke zpracování tohoto tématu formou bakalářské práce byla moje praxe na Probační a mediační službě České republiky. Zde jsem se často setkala s otázkou, co by mohlo odsouzeným po výkonu trestu pomoci k resocializaci a zabránilo recidivě trestné činnosti.

Jednou z možných forem prevence trestné činnosti je vzdělávání ve výkonu trestu.

Výchova a vzdělávání se staly nedílnou součástí lidské existence již od pradávna. V průběhu vývoje lidské společnosti se s rozvojem poznání rozvíjely i metody a formy vzdělávání a zasahovaly do všech oblastí lidské činnosti. Nevyhnuly se ani našemu vězeňství. Vzdělávání ve výkonu trestu je v poslední době věnována zvýšená pozornost. Tématu vzdělávání se také věnuje **Koncepce vězeňství do roku 2025**. V tomto materiálu je problematice vzdělávání odsouzených věnována samostatná část, zatímco v předchozí koncepci do r. 2015 není tato problematika téměř zmíněna.

V nové koncepci je vzdělávání odsouzených pojato jako důležitý a významný prvek preventivní činnosti.

„Kvalitní vzdělání je nezbytný předpoklad k tvorbě kvalifikované, motivované a kreativní pracovní síly, k získání konkurenceschopnosti a ke schopnosti obstát na trhu práce. Přestože vězeňské prostředí má svá specifika a odlišnosti, cílem Vězeňské služby ČR stejně jako soukromých subjektů ve vězeňském vzdělávacím systému je poskytování kvalitního vzdělání, které umožní vězněným osobám obstát na pracovním trhu, získat po skončení výkonu trestu odnětí svobody stabilní zaměstnání a odpovídající příjem. Tím vzdělání patří mezi nejdůležitější a nejúčinnější resocializační nástroje a společně s dalšími také představuje jeden z nejsilnějších stabilizačních faktorů“ (Ministerstvo spravedlnosti České republiky 2016, s. 22).

Cílem bakalářské práce je pokus o zmapování vzdělávacích možností ve vybraných věznicích a získat data o efektivitě vzdělávacích aktivit jako významného faktoru terciární prevence recidivy trestné činnosti.

V první části práce se zabýváme systémem vězeňství v České republice, jeho organizací a programy zacházení. Dále je zde uveden systém vzdělávání, jeho historie a vývoj. Věnujeme se zde školským vzdělávacím střediskům a jejich nabídkou vzdělávacích aktivit odsouzeným. Uvádíme také další možnosti vzdělávání odsouzených.

V praktické části jsme se pokusili zjistit efektivitu vzdělávacích aktivit jako terciární prevence zamezení recidivy trestné činnosti.

Pro sběr dat jsme zvolili metodu dotazníkového šetření. Jako respondenti byli vybráni odborní pracovníci vězeňské služby.

Cílem šetření bylo potvrzení předpokladu, že zvýšení kvalifikace a možnost lepšího uplatnění na trhu práce by mělo fungovat jako významný preventivní faktor při snižování recidivy trestné činnosti a že jak systém začleňování odsouzených, po zvýšení kvalifikace ve výkonu trestu, tak i efektivní zpětná vazba pro vyhodnocení účinnosti vzdělávacích aktivit jsou významným nástrojem terciární prevence recidivy trestné činnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Základní pojmy

Prevence

„Předcházení nežádoucím jevům“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 450).

Terciární prevence

„Spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění vč. rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení...). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí“ (Ministerstvo vnitra České republiky 2016).

Vězeňství

Je systém výkonu trestu odnětí svobody, který je součástí sociálního systému zabývajícího se pachateli trestných činů (Černíková, aj. 2008, s. 71).

Vězeňská služba

„Vězeňská služba je rozpočtovou organizací podřízenou Ministerstvu spravedlnosti, plní ve stanoveném rozsahu úkoly státní správy vězeňství a zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Práci ve vězeňství je třeba považovat za druh státní služby a vězeňský personál za státní úředníky s velkým rozsahem sociální práce“ (Černíková, aj. 2008, s. 71).

Trest a výkon trestu

Trestem rozumíme systém sankcí za porušení zákona, které ukládají soudy jménem státu (Černíková, aj. 2008, s. 24).

Vzdělávání

„Učením zprostředkované přejímání dosavadních zkušeností lidstva, chování a hodnotových systémů“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 686).

Andragogika

„Věda o výchově a vzdělávání dospělých“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 42).

2. České vězeňství

České vězeňství má dlouholetou historii. Počátky se datují přibližně k roku 995 n. l., kdy se praktikovalo velmi kruté zacházení s vězněnými osobami. Za dobu své existence vězeňství prošlo mnoha změnami, upustilo se od mučení, rozvíjela se odbornost personálu a velkou změnou byla reforma vězeňství, která probíhala po sametové revoluci tedy v letech 1990 –1993 (Mařádek 2005, s. 28,29).

Reforma se dle Mařádka (2005, s. 93,94) zaměřovala zejména na depolitizaci, decentralizaci a humanizaci českého vězeňství.

Depolitizace – zaměřovala se zejména na to, že příslušníci Vězeňské služby České republiky nebyli již politicky organizováni a měli by se tedy řídit pouze zákonnými předpisy a normami.

Decentralizace – si dávala za cíl, aby vedoucí pracovníci Vězeňské služby České republiky, zejména pak ředitelé věznic, měli větší pravomoc.

Humanizace – zaměřovala se na lidskou důstojnost, základní lidská práva a svobody, lepší materiální podmínky ve věznicích.

2.1 Vězeňská služba České republiky

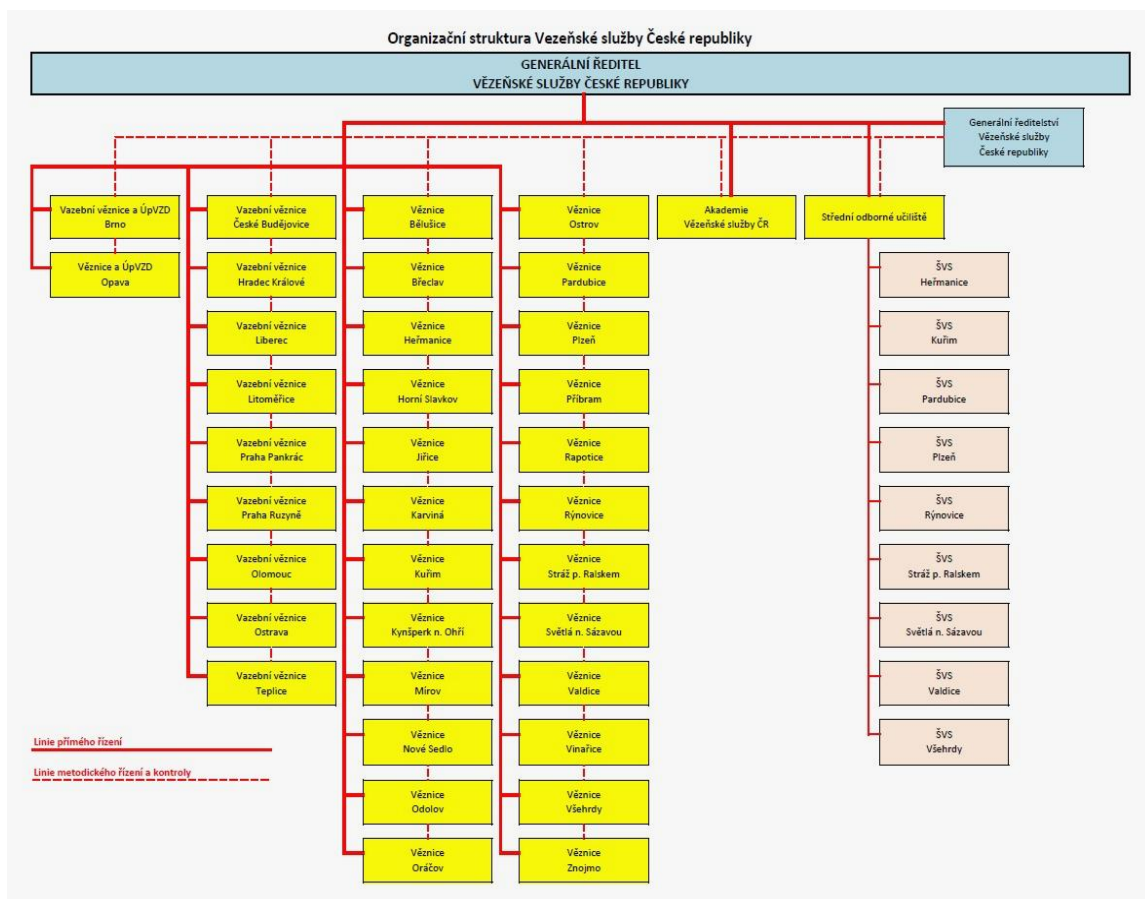
Předchůdcem Vězeňské služby ČR byl Sbor nápravné výchovy, který zanikl k 1. 1. 1993. V čele Vězeňské služby ČR je generální ředitel, který je jmenován ministrem spravedlnosti ČR. Došlo k již zmíněné depolitizaci, decentralizaci a k humanizaci. V souvislosti se změnou v přístupu v rámci humanizace k vězněným osobám vznikly nové zákony, které mají zajistit lepší průběh výkonu trestu. Podrobněji si legislativu popíšeme v následující kapitole (Vězeňská služba České republiky 2015 – a).

2.1.1 Organizační struktura Vězeňské služby ČR

VSČR se skládá z:

- **Vězeňská stráž** – zabývá se zejména zajišťováním řádného průběhu výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.
- **Justiční stráž** – zaměřuje se zejména na pořádek a bezpečnost v soudních budovách. Příslušníci justiční stráže poskytují ochranu pracovníků soudu při výkonu soudních rozhodnutí.
- **Správní služba** – pracovníci zajišťují organizační, ekonomickou, zdravotnickou a další odbornou činnost.

K dalším činnostem Vězeňské služby ČR patří sbírání poznatků z oblasti penologie, provádění výzkumů, jejichž výsledky pak pracovníci využívají v praktické činnosti. (Černíková, aj. 2008, s. 73)

(obr. č. 1 organizační struktura Vězeňské služby ČR – Vězeňská služba České republiky 2015 - b)

2.1.2 Legislativa

Výkon vězeňství je zakotven v několika zákonech, vězeňská služba na svých webových stránkách zejména uvádí (Vězeňská služba České republiky 2015 –c):

Zák. č. 555/1992 Sb. – Zákon o Vězeňské službě České republiky – definuje pojem „vězeňská služba“, její organizační členění, oprávnění a povinnosti příslušníků vězeňské služby a civilních zaměstnanců. Zahnuje též hospodářskou činnosti vězeňské služby.

Zák. č. 293/1993 Sb. – Zákon o výkonu vazby – upravuje podmínky výkonu vazby v trestním řízení a práva a povinnosti osob ve vazbě.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb. – Řád výkonu vazby

Zák. č. 169/1999 Sb. - Zákon o výkonu trestu odnětí svobody – upravuje podmínky výkonu trestu odnětí svobody a práva a povinnosti osob ve výkonu trestu.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. – Řád výkonu trestu odnětí svobody.

Zák. č. 218/2003 Sb. – zákon o soudnictví ve věcech mládeže – upravuje rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže, dále podmínky odpovědnosti a ukládání opatření za protiprávní jednání mládeže

Zák. č. 40/2009 Sb. – trestní zákoník - vymezuje, které jednání je trestné a jaký trest lze za takové jednání uložit.

2.2 Výkon trestu odnětí svobody

Pojetí trestu vždy odráží současnou úroveň právního vědomí, sociálních hodnot dané společnosti. Trest je sankce ukládaná v řízení před soudem a slouží k tomu, aby si pachatel trestného činu uvědomil, že jeho protiprávní jednání společnost odsuzuje (Černíková, aj. 2008, s. 24).

2.2.1 Účel trestu

Účelem trestu je:

- a) chránit společnost před pachateli trestných činů. Tento účel trestu má ochrannou funkci, a to zejména v zabránění páchaní další trestné činnosti a zároveň v možnosti výchovně na pachatele působit.

- b) zabránit pachateli v dalším páčání trestné činnosti – když tohoto účelu bývá dosaženo v rámci ukládání trestů uvedených v trestním zákoně a zároveň je snaha vytvořit u pachatele psychické zábrany v konání další případné trestné činnosti.
- c) vychovávat pachatele k tomu, aby vedl řádný život – tento účel tkví zejména v odstraňování subjektivních příčin v osobě pachatele, které vedly k páčání trestné činnosti a ve snaze pozitivně působit na rozvoj osobnosti pachatele.
- d) působit výchovně i na ostatní členy společnosti - formou odstrašování a vědomí toho, že při spáchání trestného činu bude uložen spravedlivý trest (Černíková, aj. 2008, s. 27).

Jednou z možností, jak se pokusit dosáhnout účelu trestu, je trest odnětí svobody. Výkon trestu odnětí svobody je upraven zákonem č. 169/1999 Sb. a vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., dále pak způsoby zacházení s vězněnými osobami vycházejí z Listiny základních práv a svobod, z Doporučení Rady Evropy, Evropských vězeňských pravidel a dalších (Černíková, aj. 2008, s. 93,94).

Při výkonu trestu odnětí svobody lze na odsouzeného působit v rámci komplexu nápravně výchovné činnosti zabezpečované penitenciárním výchovným působením, a to zejména výchovnými, vzdělávacími, speciálně výchovnými a léčebnými postupy v rámci programů zacházení, které zahrnují poměrně velkou oblast, kde se dá na odsouzeného pozitivně výchovně působit a dosáhnout tak výchovy, převýchovy, nápravy, resocializace apod. (Mařádek 2005, s. 66–68).

2.2.2 Typy věznic

Výkon trestu odnětí svobody lze vykonávat ve 4 druzích věznice, které jsou rozlišeny podle vnější diferenciaci, což znamená, že jednotlivé typy se dělí podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, tedy zda jsou ve věznici užívány speciální stavebně technické prostředky (např. plot s ostnatým drátem

atd.). Toto zajištění blíže stanovuje Řád výkonu trestu odnětí svobody č. 345/1999 Sb. (Kalvodová 2012, s. 24, 25).

Rozlišujeme výkon trestu odnětí svobody ve věznicích:

- **s dohledem** - V tomto typu věznice nejsou používány speciální stavebně technické prostředky, odsouzení mají volný pohyb po věznici, zpravidla mohou odsouzení docházet do zaměstnání mimo věznici s tím, že kontroly pracovní činnosti probíhají nejméně 1x týdně, návštěvy probíhají bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby.
- **s dozorem** – V tomto typu též není užito speciálních stavebně technických prostředků, v prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance vězeňské služby, i v tomto typu věznice mohou odsouzení docházet na pracoviště mimo věznici, avšak kontrolu pracovní činnosti provádí zaměstnanec Vězeňské služby jednou za hodinu, návštěvy probíhají zpravidla bez dohledu zaměstnance vězeňské služby.
- **s ostrahou** – Zde jsou již přítomny speciálně stavebně technické prostředky a ozbrojené strážce k zabránění útěku odsouzených, po věznici se odsouzení pohybují pouze organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby, odsouzení mají možnost pracovat buď na pracovištích uvnitř věznice, případně na střežených pracovištích mimo věznici, návštěvy probíhají zpravidla pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby.
- **se zvýšenou ostrahou** – Jedná se o nejpřísnější typ věznice s využitím všech speciálně stavebně technických prostředků. Odsouzení nemají možnost volného pohybu v prostorách věznice, pouze organizovaně pod dohledem pracovníka Vězeňské služby, do zaměstnání mohou docházet pouze na pracoviště uvnitř věznice, případně mohou svou pracovní činnost vykonávat na celách, přičemž kontrola pracovní činnosti probíhá každých 30 minut. Návštěvy se většinou uskutečňují pod dohledem zaměstnance (Vězeňská služba České republiky 2015 – d).

O zařazení do daného typu věznice rozhoduje soud a typ věznice se výslovně uvádí ve výroku rozhodnutí o uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

2.3 Program zacházení

Program zacházení se vytváří pro všechny odsouzené, kteří nastoupí na nástupní oddělení ve výkonu trestu odnětí svobody na dobu delší než 3 měsíce. Program se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Na utváření komplexní zprávy o odsouzeném spolupracují odborníci zejména pak pedagog, psycholog, lékař a další. Ohled se bere na délku trestu, příčiny trestné činnosti či osobnost odsouzeného a cílem programu zacházení je pozitivně působit na osobnost pachatele v maximální možné míře, tedy kladně ovlivňovat chování odsouzeného, co nejvíce zmírňovat následky věznění, připravovat odsouzeného na návrat do civilního života a snížit možnost recidivy na minimum. Jsou dva druhy programů zacházení a to buď minimální, nebo individualizovaný. Minimální program zahrnuje pouze pracovní aktivity a je určen pro odsouzené, kteří si nevybrali nabízený individualizovaný program. Naproti tomu individualizovaný program obsahuje poměrně širokou škálu aktivit např. pracovních, vzdělávacích, speciálně výchovných, zájmových, extramurálních, jejichž vhodnou kombinací lze dosáhnout úspěchu v programu zacházení. Vzhledem k tématu této práce si blíže rozvedeme vzdělávací a pracovní aktivity, které program zacházení může nabídnout, v následující podkapitole. Odsouzení mají, kromě aktivit daných programem zacházení, také možnost využívat knihovnu věznice, sledovat televizní či rozhlasové pořady, případně účastnit se na dalších zájmových a vzdělávacích aktivitách, které realizuje věznice (Kalvodová 2012, s. 132-137).

Stanovení cíle programu zacházení je velmi důležitou částí programu zacházení. Může se jednat o jednu oblast či více na sebe navazujících oblastí např. dostudování určitého stupně vzdělání a získání pracovní kvalifikace, která odsouzenému umožní lepší uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu. Programy zacházení se vyhodnocují v pravidelných časových intervalech, které jsou dány typem věznice. Vyhodnocování plnění programu, zejména míra

aktivního přístupu ze strany odsouzeného, má pak mimo jiné vliv na zařazení odsouzeného do I.–III. skupiny prostupné vnitřní diferenciaci, když třetí skupina je pro odsouzeného nejméně výhodná zejména v rozsahu oprávnění a omezení odsouzeného (Kalvodová 2012, s. 135, 136).

Další motivací pro odsouzené, proč plnit program zacházení, je možnost zúčastnit se kulturních akcí, opustit věznici v souvislosti s návštěvou a v neposlední řadě plnění programu zacházení může přispět ke kladnému rozhodnutí ze strany soudu ohledně žádosti o přeřazení do mírnějšího typu věznice, případně o žádosti podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (Sochůrek 2007, s. 47).

Aby odsouzený mohl co nejlépe plnit požadavky dané programem zacházení, je žádoucí co největší participace odsouzeného při jeho sestavování (Kalvodová 2012, s. 135–136).

2.3.1 Vzdělávací aktivity

Vzdělávací aktivity nabízejí možnost vzdělávání organizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm, může se také jednat o vzdělávání vedené zaměstnancem oddělení výkonu trestu či vazby a v neposlední řadě je možné nabídnout také vzdělávání v rámci základních středních a vysokých škol ČR (Kalvodová 2012, s. 136).

Z poskytnutých materiálů Věznice Rýnovice, zejména pak z formuláře programu zacházení, byly zjištěny konkrétní požadavky u vzdělávací aktivity, a to např. aktivní přístup ke studiu v rámci školských vzdělávacích středisek, dobré studijní výsledky, přihlášení se a úspěšné absolvování kurzu nabízeného místním školským vzdělávacím střediskem. Jedním cílovým bodem programu pak bylo získání výučního listu za účelem rozšíření kvalifikace.

2.3.2 Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami se rozumí zaměstnávání odsouzených (což není vždy reálné vzhledem k malému množství pracovních nabídek pro odsouzené),

pracovní činnosti, které slouží k zajištění chodu věznice např. pomocné práce v kuchyni a dále pracovní terapie, které jsou vedené zaměstnancem Vězeňské služby ČR (Kalvodová 2012, s. 136).

Ohledně pracovních aktivit byly z materiálů Věznice Rýnovice zjištěny zejména požadavky plnění: brigádnické a úklidové práce k zajištění každodenního chodu věznice bez nároku na odměnu, udržování pořádku v osobních věcech v cele a na oddíle, vynakládat aktivní snahu při získávání pracovního zařazení a poté jít příkladem ostatním odsouzeným zejména příkladným plněním všech povinností. Pracovní aktivity tedy mají snahu o udržení či postupné získávání alespoň minimálních pracovních návyků a mít zodpovědný přístup ke svým povinnostem.

2.4 Prevence

Prevenčí se rozumí souhrn opatření, které mají pomoci předcházet sociálnímu selhávání občanů v situacích, kdy může dojít k ohrožení základních hodnot společnosti (Matoušek 2008, s. 154).

Prevenzi lze rozdělit do tří základních skupin:

- **Primární prevence**

Je obecná, nespecifická, určená pro všechny a zaměřena komplexně. Snaží se minimalizovat rizika vedoucí k protiprávnímu jednání. Primární prevence má mnoho možností, může být zaměřena na volnočasové aktivity, na zlepšení vzájemných mezilidských vztahů a jejich komunikaci, případně na řešení konfliktů, zlepšování hodnotové orientace člověka apod. (Matoušek, aj. 2013, s. 127, 128).

- **Sekundární prevence**

Více se orientuje na rizikové skupiny, kde je potenciální možnost nějakého patologického chování. Může být zaměřena pouze na minimalizování rizik. Často se zaměřuje již na vyskytnutý problém a snaží se najít možnosti, jak se

případné podobné rizikové situaci v budoucnu vyhnout (Matoušek, aj. 2013, s. 127, 128).

- **Terciární prevence**

Jedná se o preventivní opatření, která mají zamezit recidivě kriminálního jednání a vést tak mimo jiné i k ochraně společnosti před pachateli trestných činů (Černíková, 2008, s. 10).

Terciární prevence se zaměřuje na rizikové skupiny, kde již problém nastal, např. pachatelé trestných činů. Soustřeďuje se nejen na vyskytnutý problém, ale i na širší souvislosti, např. u kriminálního jednání je vhodné snažit se o změnu v sebepojetí v nastavení, pracovat na vylepšení vztahů s lidmi mimo kriminální subkulturu (Matoušek, aj. 2013, s. 127, 128).

2.5 Resocializace a nezaměstnanost

2.5.1 Resocializace

Resocializací rozumíme: *„Návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj odchýlili. Neobejde se bez změn postojů a bez změn hodnotové orientace“* (Matoušek 2008, s. 174).

„Cílem resocializačních snah je navázat a znovu spojit přerušené řetězce socializace v místech, kde došlo k narušení a pokusit se formovat či modelovat budoucí život odsouzeného tak, aby jeho opětovné začlenění do společnosti bylo možné a reálné a bezporuchové“ (Černíková, Sedláček 2002, s. 101).

U dospělých odsouzených je proces resocializace velmi složitý, neboť u nich často byl proces socializace narušen např. dysfunkčními rodinnými poměry, chybnou výchovou, nevzdělaností, kulturní zaostalostí a je tedy složité najít místo narušení socializace a začít na ní pracovat. Navíc je-li odsouzený recidivista, mívá silně zažitě kriminální návyky, kriminální kariérou je ovlivněno jeho myšlení a postoje. Úplná resocializace je u takových jedinců téměř nereálná,

je pak vhodnější pracovat na korektivních změnách v kriminálním chování odsouzeného (Černíková, Sedláček 2002, s. 101-103).

Ve výkonu trestu odnětí svobody snaha o resocializaci a nápravu porušené socializace probíhá v rámci výchovného působení při výkonu trestu, a to zejména v podobě již zmíněných programů zacházení, které se snaží odsouzené připravit na vedení řádného života po propuštění z výkonu trestu, tedy pracovat, starat se o rodinu a najít si smysluplné aktivity a nepáchat další trestnou činnost apod.

2.5.2 Nezaměstnanost

Být zaměstnán je velmi důležitou sociálně-ekonomickou součástí života. K tomu, aby si člověk našel a udržel zaměstnání, může vést několik faktorů. Nejčastějšími faktory jsou: získání finančních prostředků na uspokojování svých potřeb, získání pocitu užitečnosti a naplnění z vykonávání smysluplné aktivity, seberealizace, utváření a udržování sociálních kontaktů (Vágnerová 2014, s. 669).

V případě ztráty zaměstnání pak člověk nemůže uspokojovat své potřeby a může u něj docházet k nejrůznějším problémům vedle finančních, např. k psychickým, zdravotním, sociálním.

Psychické problémy – u jedince, který přišel o zaměstnání, se mohou objevit deprese, pocity úzkosti, strachu, změny v chování např. projevy rezignace, pasivity.

Zdravotní problémy – často se projevují somaticky, avšak jsou psychicky podmíněné. Může se jednat o bolesti hlavy, ale i zvýšení krevního tlaku, kardiovaskulární obtíže, které mohou vyústit až v infarkt.

Sociální problémy – dochází ke ztrátě sociální role, kterou si jedinec získal v zaměstnání, omezují se sociální kontakty a může dojít až k sociální izolaci. Ztráta zaměstnání nemá vliv pouze na člověka, který o zaměstnání přišel, ale ovlivňuje i jeho okolí, především rodinu. Finanční tíživá situace mívá dopad na

oba partnery, častěji může docházet ke konfliktům, někdy až k rozpadu rodiny (Vágnerová 2014, s. 672-680).

S dlouhodobou nezaměstnaností také úzce souvisí výskyt patologických jevů ve společnosti. Někdy je stres ze ztráty zaměstnání důvodem k užívání návykových látek (alkoholu, cigaret, drog), které mají pomoci utéct z reality. V souvislosti s nezaměstnaností se objevují sebevražedné pokusy, zvyšuje se kriminalita a rasové a meziskupinové konflikty a již zmíněné rodinné krize (uvádí se, že lidé bez práce se rozvádějí až dvakrát více než lidé zaměstnaní). Dalším patologickým jevem v důsledku nezaměstnanosti je i ztráta úcty vůči autoritám a závislost na systému podpor (Buchtová 2002, s. 115,116).

Rizikové skupiny nezaměstnaných

Z informací v oblasti trhu práce vyplývá, že některé skupiny jsou více rizikové vůči ztrátě zaměstnání a dlouhodobé nezaměstnanosti. Je to dáno jejich věkem zdravotním stavem, vzděláním, pohlavím atd. Dle Buchtové (2002, s. 110–114) se tedy jedná především o skupiny:

- a) mladší věkové skupiny do 30 let
- b) starší lidé
- c) ženy
- d) zdravotně postižení lidé
- e) romské etnikum
- f) lidé bez kvalifikace

S ohledem na téma práce vzdělávání si blíže specifikujeme poslední uvedenou skupinu, tedy „lidé bez kvalifikace“ Jedná se zejména o lidi, kteří nemají dostatečnou kvalifikaci či dochodili pouze povinnou školní docházku. Často jsou tito lidé zatíženi sociální patologií, např. jedná se o lidi zneužívající návykové látky, lidé propuštění z nápravných zařízení, recidivisté apod.). Tito

lidé často rezignují a stanou se zcela závislí na systému sociálního zabezpečení, kdy v podstatě trvale pobírají podpory poskytované státem a nemají příliš velkou snahu svou situaci změnit (Buchtová 2002, s. 114).

Z této kapitoly vyplývá, že dostatečné vzdělání a kvalifikace jsou jednou z podmínek pro uplatnění na trhu práce a způsob, jak se vyhnout negativním životním událostem spojených s nezaměstnaností. Lidí bez vzdělání je však celá řada. Nemalá část těchto lidí je i ve výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že pobyt ve vězení s sebou přináší mimo jiné i rizika toho, že člověk ztratí své pracovní návyky získané v běžném životě na svobodě nebo je nikdy neměl a je důležité na nich pracovat a postupně je vytvářet, je kladen velký důraz na zajištění aktivit, které by tomu napomáhaly. Ve věznicích k tomu slouží již zmíněný program zacházení, kde pracovní aktivity jsou důležitou součástí tohoto programu. Nemalý důraz se přikládá i vzdělávání, kdy odsouzení mají různé možnosti, jak si vzdělání během výkonu trestu odnětí svobody dodělat, případně získat novou kvalifikaci, v jiném oboru a vytvořit si tak lepší podmínky pro uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu z výkonu trestu odnětí svobody.

3. Vzdělávání

3.1 Andragogika

Vzdělávání odsouzených patří do vzdělávání dospělých. Výchovou a vzděláváním dospělých se zabývá andragogika. Andragogika je aplikovaná věda o výchově a vzdělávání dospělých lidí, která respektuje zvláštnosti s tím spojené (Beneš 2014, s. 11).

Základní andragogické pojmy jsou Dospělý – Výchova – Vzdělávání.

Termín andragogika je vytvořen podle vzoru „pedagogika“, rozšířením pojmu anér, andros (muž) na dospělý člověk + agogé (vedení, výchova z agó; agein = vésti, řídit). Předpokládalo se, že metody a techniky vzdělávání dětí by bylo možno použít i pro dospělé (Beneš, 2014, s. 11).

Termín **andragogika** použil německý učitel Alexandr Kapp v roce 1833, v publikaci *Platonova nauka o výchově jako pedagogika pro jednotlivce a jako státní pedagogika*, a třetí díl této publikace se nazýval: *Andragogika neboli vzdělávání v dospělém věku*, popisoval Platónovy a Aristotelovy vzdělávací systémy. Tento termín se však neujal, až v roce 1924 byl použit v díle E. Rosenstock-Huessyho, který odlišuje andragogiku od pedagogiky a chápe ji jako metodu vzdělávání dospělých (Beneš 2014, s. 12).

Předmětem andragogiky je „*Celoživotní vzdělávání a učení dospělých v celé jeho šíři*“ (Beneš 2014, s. 56).

Jak Beneš (2014, s. 67) uvádí, vzdělání není dáno řízením osudu ani přisouzeným statusem (jako je věk, pohlaví, původ atd.), ale záleží na vůli každého dospělého, jeho inspiraci a schopnosti, vlivem kterých pak může svou vzdělávací dráhu významně pozitivně ovlivnit.

3.2 Vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody

Vzhledem k tomu, že právo na vzdělání má dle Listiny základních práv a svobod každý, je umožněno i osobám vykonávajícím trest odnětí svobody získávat, doplňovat či rozšiřovat svou kvalifikaci. Ve výkonu trestu je možné doplnit si vzdělání jak ve výučných oborech, tak i středoškolské či vysokoškolské vzdělání. Uvedené možnosti vzdělávání včetně legislativy a historie školství v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody budou více popsány v následujících kapitolách.

3.2.1 Vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody v legislativě

Na vzdělávání odsouzených se v legislativě myslí v poměrně velkém rozsahu. Nejzákladnější normou je zákon č. 2/1993 Sb., Ústavní zákon o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, kde je zmínka o tom, že má každý právo na vzdělání. Dále je vzdělání uvedeno ve Školském zákoně č. 561/2004 Sb. Tyto dvě normy hovoří o vzdělávání obecně. Na vzdělávání odsouzených se pak přímo zaměřuje zákon č. 169/1999 Sb., O výkonu trestu odnětí svobody, kdy se formulace dají aplikovat i na vzdělávání odsouzených např. v jedné z hlavních zásad je uvedeno, že se u odsouzených mají podporovat schopnosti a dovednosti vedoucí k řádnému životu po propuštění na svobodu. Tato zásada tedy vzdělání zahrnuje. Dalším předpisem upravujícím vzdělání je pak Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Ve vyhlášce je vzdělávání zmíněno několikrát například v § 36, který se věnuje programu zacházení a vzdělávacím aktivitám v rámci sestaveného programu, dále pak v § 46, který je věnován vzdělávání odsouzených. V Řádu výkonu trestu se pak myslí na to, aby u odsouzených, kteří si dodělají vzdělání ve výkonu trestu odnětí svobody, nebylo zřejmé, že se tak stalo ve věznici. A klade se důraz na to, aby studující odsouzení měli vhodné podmínky pro studium. Poslední zmíníme Nařízení ministra spravedlnosti č. 1/2007 Sb., kterým se zřizuje škola pro osoby ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody (Chvojka 2010, s. 6–9).

Škola zřízena Nařízením č. 1/2007 Sb. a její činnost bude blíže popsána v následující kapitole.

3.2.2 Historie vzdělávání odsouzených od roku 1945

Snaha o vzdělávání odsouzených se objevovala již v roce 1945. V této době byla možnost doplnění vzdělání určena mladistvým delikventům.

V 60. letech poskytovalo vzdělání jen málo odborných učilišť, například existoval Nápravně výchovný ústav Libkovice, odborné učiliště, kde měli mladiství odsouzení možnost vyučit se ve čtyřech profesích. V nápravně výchovném ústavu Opava měly ženy možnost vyučit se v oboru švadlena (Správa SNVČSR, s. 4).

V roce 1965 pak byl schválen zákon č. 59/1965 Sb. Zde je zakotven § 31, kde se uvádí, že odsouzeným, kteří splňují určité předpoklady (schopnosti, věk, délka trestu) bude umožněno získat základní a vyšší vzdělání (zákon č. 59/1965 Sb., § 31).

Byť bylo vzdělávání odsouzených uvedeno v zákoně, přesto nebylo jednoduché uvést tuto myšlenku do praxe, zejména z důvodů neexistence školského zařízení, které by poskytovalo vzdělávání zakončené vysvědčením dle obecně platných norem. V následujících letech vzdělávání probíhalo formou kurzů zaměřených na doplnění základního vzdělání, kurzy zvláštní školy a odborné výuky mladistvých. Tyto kurzy probíhaly ve spolupráci s patronátními základními školami a výstupem bylo vysvědčení, které absolventům vydala patronátní škola. V roce 1978 byl vydán zákon ČNR č. 77/1978 Sb., O státní správě a samosprávě ve školství. Na základě tohoto zákona pak byl stanoven postup zabezpečení vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. V roce 1980 byly následující formy vzdělávání odsouzených:

- učební obory s vydáním výučního listu
- zaučení s vydáním výučního listu

- kurzy pro zvýšení kvalifikace již vyučených odsouzených
- zaškolovací a doškolovací kurzy a kurzy technického minima

V roce 1981 byla na pokyn ministra školství zřízena komise, která byla zaměřena na vzdělávání v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody. Tato komise pak podala návrh na zřízení středního odborného učiliště a zvláštního odborného učiliště v rámci Sboru nápravné výchovy a sestavila zásady pro postup při vytváření výchovně vzdělávacího systému v podmínkách vězeňství Československé republiky. Jedním z principů výchovně vzdělávacího systému bylo připravit odsouzené mladistvé, ale i osoby starší 18ti let na kvalifikovanou práci v dělnických profesích. Tuto přípravu mělo poskytovat střední odborné učiliště (Váňa 2003, s. 10–11).

V letech 1982–1983 pak probíhala realizace utváření školských vzdělávacích středisek v nápravně výchovných ústavech, které měly podmínky pro zřízení těchto středisek, a výuka mohla být v dohledné době zahájena. Bylo nutné splňovat jednak nároky na materiálně technické a personální zázemí a v neposlední řadě také pedagogicko-hygienické požadavky státní správy ve školství. Neméně důležité bylo zabezpečení financování školských vzdělávacích středisek. Dále byl vypracován návrh na zařazení učilišť do sítě škol. Mezi první odloučená pracoviště středního odborného učiliště patřily Nápravně výchovné ústavy Rýnovice, Pardubice, Libkovice, Plzeň. Na počátku se jako vhodný jevil i Nápravně výchovný ústav v Opavě, jeho zařazení do sítě školských zařízení však bylo odloženo z materiálně technických důvodů na rok 1983 (Váňa 2003, s. 12).

1. 7. 1983 bylo zřízeno Střední odborné učiliště Praha 4, Tábořská 988, které bylo zapsáno do sítě školských zařízení. V roce 1984 bylo do sítě zařazeno také Školské vzdělávací středisko Vinařice, o rok později Příbram a v roce 1986 také Školské vzdělávací středisko Valdice, které do tohoto roku bylo elokovaným pracovištěm při národním podniku Agrozet (Váňa 2003, s. 13).

V této době střední odborné učiliště zajišťuje:

- výuku v učebních oborech (stavební výroba, elektrotechnická výroba, výroba konfekce, strojírenská výroba a důlní provoz)
- základní vzdělávání v rozsahu 1.–4. třídy základní školy a 5.–8. třídy základní školy
- vzdělání školy zvláštní
- kurzy v dělnických profesích

Výuka probíhá formou studia při zaměstnání, pouze Školské vzdělávací středisko Libkovice je výjimkou a pro mladistvé odsouzené mají denní formu studia.

Dalším posláním středního odborného učiliště bylo zajišťovat odsouzeným diferencovanou nápravně výchovnou činnost ve školských kolektivech. Zde pak byl také uplatňován režim umožňující studium (Správa SNVČSR, s. 4–11).

V následujících letech probíhaly změny zejména na základě Vyhlášky ministerstva školství č. 9/1987 a větší pozornost byla věnována nácviu pracovních dovedností (Váňa 2003, s. 13–14).

3.2.3 Vývoj vzdělávání odsouzených v 90. letech

V roce 1990 byla vyhlášena amnestie. Tento fakt měl negativní vliv na množství studentů, kteří základní školu či vyučení dokončili. V tomto roce se pak událo mnoho změn, např. byla zrušena Věznice v Libkovicích a vybudováno nové Školské vzdělávací středisko ve Všehrdech. Věznice Příbram, Vinařice a Opava začaly být využívány jako vazební a školské vzdělávací středisko tak bylo v těchto věznicích zrušeno. Některá školská vzdělávací střediska, která doposud využívala k praktické činnosti dílky národních podniků, musela vybudovat vlastní dílny (Váňa 2003, s. 14).

Na vzdělávání odsouzených mělo velký vliv dění ve společnosti, o studium nebyl příliš velký zájem. Toto období však bylo přechodné a postupně se situace stabilizovala. Byla zpracována nová koncepce vzdělávání odsouzených,

vycházela z Evropských vězeňských pravidel. K 1. 1. 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy ČSR a vznikla Vězeňská služba ČR. V rámci těchto změn přešlo střední odborné učiliště od správy Sboru nápravné výchovy na Ministerstvo spravedlnosti ČR. V roce 1992 pak přešly některé kompetence na ministerstvo hospodářství, zejména garance pro zřizování středních odborných učilišť a výkon dozoru nad profesní přípravou učňů. „*Ministr spravedlnosti České republiky pak svým nařízením zřídil v lednu 1994 střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště a jeho odloučená pracoviště školská vzdělávací střediska ve věznicích Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Valdice a Všehrady*“ (Váňa 2003, s. 15).

Vzhledem k novelizaci zákona. 564/1990 Sb. zákonem č. 139/1995 Sb. musel být podán ze strany středního odborného učiliště návrh na opětovné zařazení do sítě škol. Zařazeno pak bylo 20. 6. 1996 a bylo tedy oprávněno vydávat celostátně platná vysvědčení a výuční listy. Střední odborné učiliště je jedna organizace, pod kterou spadají tři typy škol, a to střední odborné učiliště (pro odsouzené, kteří úspěšně dokončili základní školní docházku), učiliště (určené těm, kteří povinnou školní docházku ukončili dříve než v 9. ročníku) a odborné učiliště (pro žáky zvláštních škol). Dále střední odborné učiliště organizuje různé kurzy (doplnění základního vzdělání) a odborné kurzy. S novelou zákona o trestu odnětí svobody, kdy byla zrušena podmínka studia při zaměstnání u osob starších 18ti let, nastala možnost denního studia, což bylo vítáno zejména u odsouzených, kteří byli pracovně nezařazení. Vzdělávání se stalo součástí resocializačního programu. Vzdělání se klade velký význam zejména u mladistvých odsouzených. Má se za to, že získáním vysvědčení či výučního listu nabízí odsouzeným po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody lepší uplatnění na trhu práce (Váňa 2003, s. 15–17).

Bohužel bylo ke dni 1. 9. 2006 Střední odborné učiliště, Učiliště a Odborné učiliště Tábořská 988, Praha 4 vyřazeno z rejstříku škol a školských zařízení, a to Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a střední odborné učiliště tak nemohlo vykonávat činnost školy. Školská vzdělávací střediska se však nevzdala, ve výuce pokračovala, ačkoli nemohla vydávat absolventům

dokumenty o absolvování kurzů či učebních oborů. Situace se změnila až 30. 1. 2007, kdy byla nařízením č. 1/2007 Ministerstva spravedlnosti České republiky zřízena škola Střední odborné učiliště s adresou Na Veselí 51, Praha 4. Toto učiliště spadalo pod Vězeňskou službu České republiky a bylo zapsáno do rejstříku škol a školských zařízení, a to s účinností od 1. 3. 2007, současně bylo zrušeno Střední odborné učiliště, Učiliště a Odborné učiliště Tábořská 988, Praha 4. Nové učiliště má i do současné doby dislokované ředitelství v Praze a jednotlivá školská vzdělávací střediska jsou odloučenými pracovišti SOU (Bartoň 2012, s. 28 – a).

3.3 Vznik jednotlivých školských vzdělávacích středisek a jejich současná nabídka vzdělávání odsouzeným

3.3.1 Školské vzdělávací středisko Opava, nyní Heřmanice

Od založení roku 1983 zde byla nabízena možnost odsouzeným ženám vyučit se formou večerního studia v oboru šička prádla a kurz doplnění základního vzdělání, pro muže zde byly organizovány pouze rekvalifikační kurzy. V roce 1984 byl k dispozici nový učební obor, a to výroba konfekce, který však o rok později nahradil obor elektrotechnická výroba. Školské vzdělávací středisko mělo dobré výsledky, avšak v roce 1990, když byla vyhlášena amnestie, bylo školské vzdělávací středisko uzavřeno, neboť se začalo využívat pro účely vazby. K vytvoření nového Školského vzdělávacího střediska Opava došlo v roce 1992 a mladiství odsouzení zde měli možnost absolvovat tříměsíční záuční kurz „dělník v elektrotechnice“. V roce 1996 pak byly podmínky pro vytvoření dvouletého učebního oboru elektrotechnická výroba. Došlo k rozšíření prostor školského vzdělávacího střediska a výuka byla rozšířena o kurz „Zámečnické práce“ (Váňa, s. 26-28).

V roce 2009 došlo k přestěhování školského vzdělávacího střediska z věznice Opava do věznice Heřmanice. Z počátku zde probíhal pouze kurz „Dělník v elektrotechnice“ (po splnění mohl absolvent kurzu vykonávat jednoduché elektrotechnické práce) a kurz „Zámečnické práce“ (absolvent tohoto

kurzu může vykonávat základní činnosti při ručním zpracování kovových i nekovových materiálů), (Vězeňská služba České republiky 2015 - e).

V současné době Školské vzdělávací středisko Heřmanice nabízí studium tříletého učebního oboru zkráceného na dva roky, a to elektrotechnické a strojně montážní práce. Součástí studijního oboru je i praxe a absolvent tedy může samostatně vykonávat základní přípravné, montážní a instalační práce. Pro přijetí ke studiu musí zájemce splňovat několik podmínek, a to zejména: dokončené základní vzdělání, umístění do Věznice Heřmanice, souhlas lékaře, délka trestu a v neposlední řadě složení přijímacího řízení. Dále školské vzdělávací středisko nabízí záuční akreditované kurzy „Dělník v elektrotechnice“ a „Strojírenské a zámečnické práce“. Podmínky pro přijetí ke studiu jsou obdobné jako u učebního oboru, avšak není zde požadavek na dokončené základní vzdělání. Délka kurzu činí 3 měsíce, dokladem o absolvování kurzu je osvědčení o absolvování kurzu (Vězeňská služba České republiky 2015 - f).

3.3.2 Školské vzdělávací středisko Pardubice

Věznice v Pardubicích byla do května roku 2004 ženskou věznicí a tomu odpovídalo i zaměření vzdělávání. Ještě před vznikem samotného školského vzdělávacího střediska probíhala ve věznici výuka zaměřená na negramotné a pologramotné odsouzené. Později byly organizovány kurzy pro zvýšení nebo získání odborné kvalifikace, a to s ohledem na hospodářské organizace, které ve věznici odsouzené zaměstnávaly a vyvstávala tak potřeba kvalifikaci odsouzených žen zvýšit. Školské vzdělávací středisko vzniklo roku 1983 a zahájilo zde výuku oborem „Výroba konfekce“ formou večerního studia, zároveň byl zachován jednoroční kurz pro doplnění základního vzdělání a kurz pro negramotné a pologramotné odsouzené. Přibližně od roku 2003 se začala měnit koncepce věznice z ženské na mužskou. Ženy byly postupně umísťovány do Věznice Světlá nad Sázavou. Na tento fakt muselo reagovat i školské vzdělávací středisko a proto vzdělávání orientovalo jak na ženy, tak nově i na muže. Pro ženy byl stále k dispozici obor „Výroba konfekce“ a kurzy: „Praktická rodinná škola“, doplňující kurz, který navazoval na kurz praktické rodinné školy,

kurz „Základy výpočetní techniky“. Pro muže byly organizovány kurzy: „Společného stravování“, „Malířské a natěračské práce“, „Základy výpočetní techniky“, „Kurz základní školy“, záuční kurz „Dělník v konfekci“ (Váňa 2003, s. 29-31).

V současné době jsou ve věznicích pouze odsouzení muži. Mají zde k dispozici dva obory a to „Šití prádla“ a „Práce ve stravování“. Jedno z kritérií pro přijetí do těchto oborů je přemístění na dočasnou dobu do Věznice Pardubice, ukončené základní vzdělání, odpovídající zdravotní stav a dostatečná délka trestu. Jak je uvedeno na webových stránkách Vězeňské služby ČR, o obor „Práce ve stravování“ je velký zájem i ze strany odsouzených, kteří mají Věznicí Pardubice jako domovskou a větší šance na přijetí odsouzeného z jiné věznice je u druhého oboru, tedy „Šití prádla“. Po úspěšném ukončení studia odsouzený získává výuční list a vysvědčení o závěrečné zkoušce (Vězeňská služba České republiky 2015 - g).

3.3.3 Školské vzdělávací středisko Plzeň

Již od počátků, tedy od roku 1982, bylo školské vzdělávací středisko zaměřeno na strojírenskou výrobu. O rok později díky daru bylo možno vybavit dílnu strojním vybavením. Přibližně od poloviny 90. let bylo možné, aby studium absolvovali i odsouzení z jiných věznic. Studenti měli výuku rozdělenou na teoretickou a praktickou část s tím, že v prvním ročníku byl součástí výuky kovářský výcvik. Při odborném výcviku měli studenti možnost navštěvovat dvě dílny, jednu vybavenou pro ruční obrábění kovů a druhou pro strojní výrobu, avšak s výbavou i pro svářečské a kovářské práce. Probíhaly zde také kurzy, o které byl velký zájem. Jednalo se zejména o kurzy: s elektrotechnickým zaměřením, „Natěrač-lakýrník“. Tyto kurzy byly zakončeny zkouškou a vydáním osvědčení. Ve školském vzdělávacím středisku bylo umožněno studovat i mladistvým se zaměřením na doplnění základního vzdělání. Pro studující odsouzené bylo vytvořeno lepší zázemí pro studium, a to zřízením odděleného ubytování pro studenty, kde měli lepší podmínky pro samostudium.

V letech 2000-2001 probíhaly kurzy českého jazyka pro cizince (Váňa 2003, s. 32-34).

V posledních letech školské vzdělávací středisko nabízí vyučení v oboru „Strojírenské práce“. Tento obor je tříletý, zkrácený na dva roky. Obsahuje jak teoretickou, tak praktickou výuku a absolventi získávají výuční list vydaný Středním odborným učilištěm v Praze a budou mít možnost hledat zaměstnání v zámečnických, údržbářských profesích či v kovovýrobě. Současně zde probíhají kurzy: „Dělník v elektrotechnice“, „Informační a telekomunikační technologie“ (práce s počítačem), „Celoživotní vzdělávání“ (kurz zaměřen na ekologii, zeměpis, ekonomika) a „Kurz německého jazyka“ (základy němčiny). V informačním letáku školské vzdělávací středisko láká nové studenty na zajímavé výhody, např. při absolvování kurzu „Dělník v elektrotechnice“ bude odsouzený osvobozen od placení nákladů výkonu trestu, pobírá přídatek ke stravě, návštěva tělocvičny (tato výhoda bývá pro odsouzené velkým lákadlem) (Vězeňská služba České republiky 2015 - h).

3.3.4 Školské vzdělávací středisko Rýnovice

Ve věznicí Rýnovice probíhala výuka ještě před vznikem školského vzdělávacího střediska. Výuka byla zaměřená na doplnění základního vzdělání, probíhalo i vzdělávání pologramotných odsouzených a další kurzy ve spolupráci s hospodářskými organizacemi, které odsouzené zaměstnávaly. Poté probíhala výuka v oboru strojírenská výroba ve spolupráci s Národním podnikem LIAZ a Středním odborným učilištěm LIAZ. Školské vzdělávací středisko pak vzniklo 1. 9. 1984. I nadále zde pokračovala výuka dvouletého oboru strojírenský výroba, stejně jako před vznikem školského vzdělávacího střediska a stejně tak probíhaly i kurzy základního vzdělání. Již v této době dostávali studující odsouzení prospěchové kapesné na základě studijních výsledků, a to čtvrtletně. Po roce 1986 začala výuka probíhat formou večerní školy. Ve školním roce 1987/1988 probíhal kurz základního vzdělání a obor strojírenská výroba se zaměřil na obrábění kovů. Po roce 1989 byla ukončena spolupráce s Národním podnikem LIAZ, což s sebou přineslo mnoho problémů, zejména v oblasti

odborného výcviku. Školské vzdělávací středisko bylo tedy nuceno zřídit vlastní dílny strojního obrábění. Byl k dispozici i tříletý studijní obor obráběč kovů. Poté přišla amnestie a počet studentů se i zde výrazně snížil. Tento stav trval až do školního roku 1992/1993, kdy se zavedla výuka formou denního studia a zájem odsouzených se začal opět pomalu navyšovat. Do výuky se promítl i pokrok doby a bylo nutné začít studenty vzdělávat ve výpočetní technice, v práci na počítači a probíhaly také kurzy obsluhy na CNC strojích. Po roce 2000 tedy učiliště nabízelo vzdělávání v programech: „Přípravný kurz“, „Kurz doplnění základního vzdělání“, „Základy informačních technologií“, záuční kurz „Mačkář skla“, odborných kurzech zaměřených na programování NC a CNC strojů, tvorbu webových aplikací; a i nadále zde probíhaly dvouleté i tříleté učební obory „Obráběč kovů“ (Váňa 2003, s. 34-40).

V nynější době se nabídka vzdělávání školského vzdělávacího střediska oproti dobám minulým hodně zúžila. Již je nabízen pouze tříletý učební obor - zkrácený na dva roky „Obráběč kovů“, po jehož úspěšném absolvování získává odsouzený výuční list vystavený Středním odborným učilištěm Praha (není tedy poznat, že bylo studium vykonáno ve výkonu trestu odnětí svobody). Nabídka kurzů byla též minimalizována a to na pětiměsíční kurz „Vazač knih“ a „Jazykový kurz anglického jazyka“, kdy absolvent obdrží potvrzení o absolvování kurzu. Pro všechny formy studia jsou vypsány obdobné podmínky pro přijetí. Uvedeme si jen několik z nich: délka trestu, složení přijímací zkoušky - je-li stanovena, souhlas ředitele věznice (probíhá formou zařazovací komise věznice) atd. (Vězeňská služba České republiky 2015 - i).

Studenti z Rýnovického školského vzdělávacího střediska se i několik let účastnili celorepublikové soutěže v počítačovém modelování, kdy se této soutěže účastní zejména žáci civilních středních škol a například v roce 2012 studenti z Rýnovic tuto soutěž vyhráli. (Vězeňská služba České republiky 2015 - j).

Tento fakt myslím dokládá to, že výuka ve Školském vzdělávacím středisku Rýnovice je na velmi dobré úrovni.

3.3.5 Školské vzdělávací středisko Světlá nad Sázavou

Věznice Světlá nad Sázavou byla zřízena v roce 2000, je věznicí pro ženy, a to i mladistvé. Oficiálně vzniklo školské vzdělávací středisko až k 1. 1. 2003. Již dříve zde však probíhala výuka zaměřená na doplnění základního vzdělání v rozsahu 1. - 5. třída. Nechyběl ani kurz anglického či německého jazyka. Od července 2002 zde probíhaly dvoutřídňové kurzy hygieny a péče o tělo. Výhledově byl plán na rozšíření předmětů při doplňování základního vzdělání např. o vlastivědu, dále o kurz základů práce na počítači a administrativy. Bylo také v plánu stěhování do nových prostor, kde se měla výuka nadále rozšiřovat o záruční kurz „Šití a výroby konfekce“, který bude později převeden na učební obor „Výroba konfekce“, dále „Kurz rodinné školy“ (Váňa 2003, s. 41-42).

V současné době se dá konstatovat, že se plány školského vzdělávacího střediska uskutečnily. Z letáku na stránkách Věznice Světlá nad Sázavou jsou uvedeny tyto možnosti studia v oboru: „Provozní služby“, „Šití prádla“ – oba obory jsou určeny na dobu studia dva roky, formou denního studia zakončené výučním listem. Dále jsou zde nabízeny: „Kurz základní školy“, „Kurz anglického jazyka“, „Kurz základů práce s počítačem“, „Kurz českého jazyka pro cizince“, „Kurz keramiky“ a „Kurz základů první pomoci a ošetřovatelství“. Z kurzů je výstupním dokladem osvědčení o absolvování kurzu. I zde mají studentky výhody plynoucí ze studia. Kromě nabytí nových znalostí a dovedností mají studující nárok na přídavek ke stravě, po dobu studia nemusejí platit náklady výkonu trestu odnětí svobody a je možnost získat i kázeňské odměny (Vězeňská služba České republiky 2015 - k).

3.3.6 Školské vzdělávací středisko Valdice

Vzdělávání ve Věznici Valdice sahá až do 60. let 19. století, kdy zde existovala ústavní škola, kterou měli nevzdělání odsouzení povinnost navštěvovat (tato povinnost se týkala nejen mladistvých odsouzených ale i dospělých odsouzených, a to až do 35 let věku) (Bartoň 2012, s. 9 - b).

Od počátků prošlo vzdělávání mnoha změnami, zejména přestalo být povinné a vždy se uzpůsobovalo režimu, který v dané době fungoval. Ještě než vzniklo školské vzdělávací středisko, byla v tehdejší Nápravném pracovním táboře Valdice v 60. letech 19. stol. založena osmiletá škola, ve které vyučovali odsouzení, kteří měli vysokoškolské vzdělání. Později se i od tohoto způsobu vzdělávání ustoupilo a na základě zmínky o vzdělávání odsouzených v zákoně č. 59/1965 Sb. byly prováděny různé kurzy zaměřené zejména na doplnění základního vzdělání a později kurzy ve spolupráci s hospodářskými podniky, které odsouzené v různých oborech zaměstnávaly. Byla již i možnost získat osvědčení o absolvování kurzu a brusiči skla měli možnost získat průkaz odborné kvalifikace, který byl platný i po propuštění na svobodu (Bartoň 2012, s. 17,18 - c).

Školské vzdělávací středisko bylo zřízeno ke dni 1. 4. 1983. Z důvodů nemožnosti sehnat odborný personál, bylo školské vzdělávací středisko organizačně připojeno ke Střednímu odbornému učilišti strojírenskému k. p. Agrozet Jičín. Vyučení zde probíhalo v oboru „Strojní výroba“ a „Kurz základní školy 1. třída, 2. - 4. třída“ a „Kurz základní školy 5. - 8. třída“. Realizoval se také „Svářečský kurz“, a to pod záštitou Svářečské školy k. p. Agrozet. Postupem času přestal být zájem o doplňování základního vzdělání a ustoupilo se od něj. Stejně jako ostatních školských vzdělávacích středisek se i Valdic dotkla změna doby po listopadu 1989 a došlo k ukončení spolupráce s podniky, které do té doby poskytovaly vězňům praktickou výuku v různých kurzech, což se projevilo i na kvalitě výuky. Také nezájem o studium situaci školskému vzdělávacímu středisku neusnadňoval. Vše se částečně zlepšilo až v roce 1995, kdy byl otevřen nový kurz „Malíř – natěrač“ a „Kurz výpočetní techniky“. V roce 1996 pak byl zřízen kurz „Brusič skla“. V dalších letech pak byly krom stávajících kurzů ještě otevřeny i kurzy například „Knihař“, opět se zavedl „Kurz základního vzdělání“, „Kurz českého jazyka pro cizince“. Z důvodů špatného uplatnění absolventů kurzu byl v roce 2002 vyřazen z nabídky kurz „Brusič skla“. Jedním z velkých mezníků jak ve Školském vzdělávacím středisku Valdice, tak všeobecně ve vzdělávání odsouzených, bylo

zařazení možnosti maturitního studia do nabídky vzdělávání. Stalo se tak ve školním roce 2003/2004, kdy měli absolventi tříletých učebních oborů možnost pokračovat ve studiu v oboru „Ekonomika a podnikání“. Nevýhodou byla finanční spoluúčast studentů ve výši 11 tisíc korun ročně, později došlo ke snížení na 100 korun měsíčně. Maturitní studium probíhalo ve spolupráci se Soukromou střední podnikatelskou školou ALTMAN s. r. o. v Jičíně (Bartoň 2012, s. 25-27 - d).

Dalším pokrokem ve Školském vzdělávacím středisku Valdice bylo vybudování truhlářské dílny v roce 2010. V rámci této skutečnosti pak mohl být rozšířen kurz „Knihař“ o „Rámování obrazů“. Školní rok 2011/2012 byl pak rokem ne příliš pozitivních změn. Z finančních důvodů muselo být zrušeno několik kurzů, zejména „Kurz svářečský“, „Kurz pro doplnění vzdělání“ poskytovaného základní školou. Naopak sloučením všeobecných kurzů vznikl kurz nový, a to „Kurz celoživotního vzdělávání“ (Bartoň 2012, s. 28,29 - e).

V současné době Školské vzdělávací středisko Valdice nabízí již jen učební obor „Obráběč kovů“ formou studia při zaměstnání, výuka je rozdělena do 22 měsíců, dále kurz „Knihař“, „Malíř – natěrač“ a „Kurz celoživotního vzdělávání“. I Školské vzdělávací středisko Valdice nabízí mnoho výhod pro studující odsouzené např. ubytování mimo ostatní odsouzené, upravený denní program, který je uzpůsoben vzdělávání, za splnění určitých podmínek neplatí odsouzení po dobu studia náklady výkonu trestu odnětí svobody a mají nárok na přídavek ke stravě. V případě, že by byl odsouzený propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody dříve, než dokončí studium, je možné dostudovat ve formě dálkového studia, kdy se propuštěnému odsouzenému vytvoří individuální studijní plán (Vězeňská služba České republiky 2015 - 1).

3.3.7 Školské vzdělávací středisko Všehrdy

Školské vzdělávací středisko Všehrdy patří mezi mladší vzdělávací střediska. Jeho výstavba proběhla v roce 1990 a hned od 1. 9. 1990 byla zahájena výuka v oboru „Stavební výroba“. Školské vzdělávací středisko bylo zaměřeno na mladistvé odsouzené. Problém však byl v délce trestu, neboť mladiství mají

zkrácenou dobu trestu a většinu si odpykali ve vazbě, tudíž ve výkonu trestu pak netrávili dostatečně dlouhou dobu k tomu, aby řádné studium dokončili. Navíc se vyskytla potřeba vzdělání z různých oborů, které by byly žádoucí na trhu práce. Na tuto situaci bylo potřeba reagovat, a tak školské vzdělávací středisko v letech 1991-1993 zřídilo dva nové učební obory: „Zemědělská výroba“ a „Provoz společného stravování“. Do těchto oborů se mohli hlásit odsouzení, kteří měli splněnou buď zvláštní školu, nebo základní školu ukončenou v nižším než osmém ročníku. V dalších letech se pak přidal kurz „Ruční zpracování kovů“, byl přidán také učební obor „Strojírenská výroba“, „Elektrotechnická výroba“ a „Dřevozpracující výroba“. Vzhledem k finančnímu omezení v roce 1997 došlo k pozastavení plánované přestavby kvůli rozšíření o další obory. Školské vzdělávací středisko se však nevzdalo a tyto plánované úpravy úspěšně dokončilo vlastními silami, a to za pomoci ze strany odsouzených. Školské vzdělávací středisko se i nadále rozšiřovalo a v roce 2003 mělo poměrně širokou nabídku denního studia pro mladistvé (Váňa 2003, s. 50-55).

V knize 20 let SOU, U a OU Praha, Tábořská 988 se uvádí tyto možnosti studia (Váňa 2003, s. 55-56):

- dvouleté učební obory zakončené výučním listem: „Stavební výroba“, „Květinář - zelinář“, „Provoz společného stravování“, „Strojírenská výroba“, „Elektrotechnická výroba“, „Zpracování dřeva“ a „Malíř - natěrač“.
- rekvalifikační kurzy s akreditací ministerstva školství, jejichž výstupem byl certifikát o rekvalifikaci: „Stavební výroba“, „Květinář - zelinář“, „Strojírenská výroba“, „Elektrotechnická výroba“, „Zpracování dřeva“, „Kovář“.
- odborné kurzy neakreditované, kdy absolvent obdržel pouze potvrzení o studiu: „Kurz tepelného zpracování oceli“, „Kurz uměleckých truhlářských prací“, „Základy práce s počítačem“, „Základy techniky administrativní práce“, „Kurz německého jazyka“.

Vyjma výše uvedených možností vzdělávání, měli také studující odsouzení možnost navštěvovat zájmové aktivity např. fotografický kroužek, šachový kroužek, kroužek elektrotechnický a další.

Do současné doby byla nabídka vzdělání odsouzených ve Školském vzdělávacím středisku Všechny poměrně zredukována. Nyní jsou k dispozici již jen dva učební obory a to: „Dřevařská výroba“ a „Práce ve stravování“.

Obor „Dřevařská výroba“ je zaměřen na dřevozpracující výrobu, ale i truhlářskou výrobu. Vzdělávání probíhá tři roky, formou večerního studia a je zakončeno výučním listem v daném oboru. Obor „Práce ve stravování“ je zaměřen, jak již z názvu vyplývá, na práci ve stravovacích službách, jedná se o obdobu oboru „Kuchař - číšník“, avšak zaměřený na jednodušší činnosti jako je např. pomoc v obsluze v bufetu apod. Tento obor je dvouletý, opět formou večerního studia a zakončen výučním listem. Dále školské vzdělávací středisko nabízí kurzy, bohužel také v omezené míře oproti roku 2003. V současné době nabízí kurz „Strojírenské práce“, kurz „Elektrikář“, „Zedník“, „Zahradník“, „Malíř - natěrač“. Kurzy trvají 10 měsíců a absolventi dostávají osvědčení o absolvování kurzu (Vězeňská služba České republiky 2015 - m).

3.3.8 Školské vzdělávací středisko Kuřim

Školské vzdělávací středisko Kuřim je osmým a zatím posledním střediskem, které bylo zařazeno pod SOU Na Veselí 51, Praha 4. Ještě než došlo k založení školského vzdělávacího střediska, probíhal ve Věznici Kuřim kurz „Malíř“, a to ve spolupráci se Střední školou polytechnickou v Brně. 5. 11. 2012 pak bylo zřízeno samostatné vzdělávací středisko. Byl však uskutečněn pouze 1 kurz, „Kurz celoživotního vzdělávání“. Následně bylo dne 16. 9. 2013 Školské vzdělávací středisko Kuřim připojeno pod Střední odborné učiliště Praha 4. Na počátku fungování zde byl kurz „Pomocný pracovník v pohostinství“ a byl opět otevřen kurz „Celoživotní vzdělávání“ (Otava 2015, s. 54-55).

V současné době je Školským vzdělávacím střediskem Kuřim nabízena možnost studia v učebním oboru „Práce ve stravování“. Obor probíhá v délce

dvou let. Po jeho dostudování získává absolvent výuční list a najde pak uplatnění ve stravovacích službách, především jako pomocný kuchař či číšník. Dále má školské vzdělávací středisko v nabídce dva kurzy, a to: „Kurz odborné způsobilosti“, „Kurz celoživotního vzdělávání“. Kurz odborné způsobilosti je zaměřen na oblast gastronomie a je rozdělen do dvou typů zaměření v gastronomii: „Výpomoc při obsluze hostů“ a „Výpomoc při přípravě pokrmů“. Trvá 1 rok, výstupem je osvědčení. Kurz celoživotního vzdělávání je zaměřen na doplnění znalostí předmětů základní školy. Jedná se o pětiměsíční kurz a dává absolventům možnost přípravy na další vzdělávání (Vězeňská služba České republiky 2015 - n).

3.4 Střední odborné učiliště Jiřice

Svou činnost zahájilo Střední odborné učiliště Jiřice dne 1. 9. 2011. Je vedeno jako právnická osoba. Vzdělávání je poskytováno odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří jsou umístěni ve Věznici Jiřice (SOU Jiřice 2015 - a).

Škola nabízí vzdělávání v oborech stavebnictví, a to „Malířské a natěračské práce“ a „Malíř a lakýrník“. Ke studiu jsou přijímáni odsouzení, kteří mají předpoklady k tomu, že studium zvládnou. Jedná se především o absolventy základních praktických škol a základních škol. Studenti mají jak teoretickou, tak praktickou část výuky. Praktická výuka probíhá v dílnách, kde se studenti učí simulací práce na konkrétních zakázkách (SOU Jiřice 2015 - b).

Z informací na webových stránkách školy (SOU Jiřice 2015 - c) je patrné, že si škola velmi potrpí na dobrém chování, vystupování a morálce studentů. Jsou zde i uvedeny kompetence, které chce škola v rámci výuky u svých studentů rozvíjet, např.: kompetence k řešení problémů, kompetence k učení, personální a sociální kompetence, kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám. Cílem celé výuky by měla být co nejlepší socializace do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

3.5 Další možnosti vzdělávání

3.5.1 Středoškolské studium

Středoškolské studium realizují ve Věznici Praha - Ruzyně, Hradec Králové a Ostrava. Studium je zakončeno maturitou a lze jej uskutečnit za předpokladu, že odsouzený, který má o studium zájem má dostatečně dlouhý trest a osobnostní předpoklady. V případě, že trest není dostatečně dlouhý, je možno dodělat studium i po propuštění na svobodu (Biedermanová, Petras 2011, s. 22).

Je však otázka, zda je dokončení studia po propuštění na svobodu reálné z hlediska dostatečné vůle ze strany odsouzeného.

3.5.2 Vysokoškolské studium

I Vysokoškolské studium je možné v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody zrealizovat. Odsouzeným bylo umožněno ve spolupráci s Ekonomickou – správní fakultou Masarykovy univerzity v Brně a Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy (Biedermanová, Petras 2011, s. 22).

Aby se odsouzený k vysokoškolskému studiu mohl přihlásit, je nutné splňovat několik podmínek: ukončené střední vzdělávání s maturitou, umístění ve Vazební věznici v Brně, úspěšné vykonání přijímací zkoušky formou testu studijních předpokladů a v neposlední řadě je vysokoškolské studium zpoplatněno, a to průměrně 20.000,- Kč/semestr, dle studovaného oboru. Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity v Brně nabízela studium v oborech: management, bankovníctví, veřejná ekonomika a správa, regionální rozvoj a správa, regionální rozvoj a cestovní ruch. Konzultace ohledně výuky probíhaly v prostřední Vazební věznici v Brně, případně měli studující odsouzení k dispozici zabezpečenou intranetovou linku, která však byla zpoplatněná a odsouzení si její provoz hradili sami z vlastních finančních prostředků (Biedermanová, Petras 2011, s. 22-23).

Telefonickým dotazem na obě vysoké školy bylo zjištěno, že v současné době již Masarykova univerzita v Brně vysokoškolské vzdělání odsouzeným

nenabízí. V rámci ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně bylo vysokoškolské studium umožňováno odsouzeným pouze do akademického roku 2011/2012, kdy proběhly poslední přijímací zkoušky. Z telefonického rozhovoru s pracovnící oddělení pro strategii a rozvoj Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně byla dále zjištěna informace, že od září 2016 by měla v rámci vzdělávání odsouzených probíhat nová forma výuky odsouzených, a to e-learningová forma, která je zmíněna i v nové koncepci vězeňství do roku 2025. V případě, že se tento záměr podaří skutečně zrealizovat, bude první rok probíhat formou kurzů v rámci testovací fáze, ze kterých si odsouzený odnese certifikát a pokud se další akademický rok uskuteční přijímací zkoušky do bakalářského studia, budou tyto kurzy brány jako uznané předměty v daném akademickém roce. Jedná se o velmi pokrokovou formu vzdělání, které by mohlo být odsouzeným poskytováno, avšak stále je vše ve fázi příprav, kdy se mohou vyskytnout zásadní problémy, pro které nebude možno e-learningovou formu výuky zrealizovat, například je potřeba internetového připojení, což by dle slov pracovnice, která informace poskytovala, mohl být problém.

Jedinou univerzitou, která v současné době stále nabízí vysokoškolské studium odsouzeným je Univerzita Karlova, Teologická fakulta, a to v oboru teologické nauky. Odsouzený musí být umístěn ve Vazební věznici Praha Ruzyně. Výuka i veškeré zkoušky probíhají v prostorách věznice. A kromě studijních předpokladů musí mít odsouzený ještě dostatečnou délku trestu tak, aby studium zahájené ve výkonu trestu odnětí svobody bylo také ve výkonu trestu dostudováno.

EMPIRICKÁ ČÁST

4. Cíl empirické části

V teoretické části bakalářské práce je popsána poměrně rozsáhlá nabídka vzdělávacích aktivit pro odsouzené. Cílem práce je zjištění možností vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Zajímalo nás, jak je odsouzenými tato nabídka využívána, jaká je motivace odsouzených ke studiu a jaká je efektivita vzdělávacích aktivit. Konkrétně jsme se zaměřili na zjištění přístupu odsouzených ke vzdělání, jaké mají možnosti studia, jakou mají motivaci k absolvování studia ve výkonu trestu odnětí svobody a jaká je efektivita využití jejich vzdělávání po propuštění na svobodu.

5. Předpoklady šetření

Před provedením dotazníkového šetření byly vysloveny 3 následující předpoklady:

I. předpoklad:

Více jak polovina odsouzených majících zájem o studium bude mladších 30ti let.

Vycházeli jsme z předpokladu, že mladší lidé mají větší zájem o vzdělávání a uvědomují si větší šance uplatnění na trhu práce.

II. předpoklad:

Více jak polovina odsouzených bude mít zájem o vzdělání v technickém učebním oboru s výučním listem.

Předpokládali jsme, že větší zájem bude o technické obory a o výuční list, neboť o tyto absolventy je větší zájem jak na trhu práce, tak i při zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu.

III. předpoklad:

Dosažením vyššího vzdělání u odsouzených se snižuje recidiva trestné činnosti.

Tento předpoklad byl vlastně základním předpokladem bakalářské práce. Zvýšení kvalifikace a tím možnost lepšího uplatnění na trhu práce by mohlo působit jako významný preventivní faktor při snižování recidivy trestné činnosti.

6. Použité metody

Ke zjištění potřebných údajů ohledně možností vzdělávání u odsouzených bylo využito **explorativní metody, a to metody dotazníkového šetření zaměřené na dotazování u expertů, zejména sociálních pracovníků a vychovatelů Vězeňské služby ČR.** Dotazníkové šetření bylo kvantitativní.

Dotazníkové šetření může být prováděno v písemné formě. Probíhá tak, že dotazovaný respondent odpovídá sám na otázky uvedené v dotazníku. Výhodou zejména dotazníku v elektronické podobě je, že respondenti odpovídají na otázky, když mají čas, nejsou ovlivňováni osobou tazatele. Nevýhodou však bývá nízká návratnost, nemožnost kontroly, zda dotazník skutečně vyplňoval respondent, kterému byl určen a nemožnost kontroly podmínek, za kterých je dotazník vyplňován (například zda při vyplňování dotazníku nepůsobily na respondenta nějaké rušivé vlivy), (Durynek, Komárková, Kašparová, 2001, s. 115-118).

Dotazník obsahuje otázky, na které jsou buď dány varianty odpovědí, nebo má respondent možnost odpovědět spontánně a lze jím od reprezentativního vzorku zjistit poměrně snadnou a rychlou cestou potřebná data (Jandourek, 2001, s. 66).

V této práci bylo provedeno dotazníkové šetření jak osobní formou, tak formou e-mailové korespondence. Dotazníkové šetření osobní formou bylo provedeno ve Věznici Všehrdy dne 15. 2. 2016, kdy nám byla dána možnost hovořit o vzdělávání s pedagogem volného času, sociálními pracovníky a vychovateli. Zároveň zde bylo provedeno pilotní dotazníkové šetření a po následné drobné korekci otázek bylo šetření zrealizováno. Ve Věznici Rýnovice a ve Věznici Pardubice probíhala komunikace a předání dotazníků formou e-mailové korespondence, a to v období od 16. 2. 2016 do 15. 3. 2016. Na otázky v dotazníku odpovídali sociální pracovníci a vychovatelé v uvedených věznicích. Počet vrácených dotazníků činí 24.

Dotazník obsahoval 15 otázek. Otázky byly zaměřené jak na zjištění, kteří odsouzení mohou při výkonu trestu být zařazeni do systému vzdělávání, tak i o jaký druh vzdělání včetně konkrétního oboru mají odsouzení zájem a zda tuto jejich snahu oceňují členové rodiny. **Rodinní příslušníci by mohli pozitivně ocenit snahu odsouzeného, že se zvýšením kvalifikace snaží rozšířit své možnosti uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu a zvýšit tak šanci na lepší a kvalitní život bez kriminálního jednání.** Dále byly otázky směřovány k tomu, zda se odborníci pracující s odsouzenými ztotožňují s naším předpokladem, že zvýšením kvalifikace odsouzení získají větší možnosti uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu.

7. Popis vzorku

Do dotazníkového šetření byly zahrnuty všechny věznice, ve kterých se nachází odloučené pracoviště Středního odborného učiliště se sídlem v Praze. Pro ověření našich předpokladů o vlivu vzdělávání na snížení recidivy trestné činnosti byli osloveni sociální pracovníci a vychovatelé vězeňské služby. Bohužel jsme se setkali s neochotou oslovených zaměstnanců věznic spolupracovat a tak z osmi oslovených věznic přislíbili spolupráci pouze zaměstnanci ze 3 věznic – Pardubice, Všehrady, Rýnovice.

Věznice Pardubice je profilována jako věznice pro dospělé odsouzené muže v dozoru nebo v ostraze. Je zde zřízeno několik oddělení například specializované oddělení pro trvale pracovně nezařaditelné, ale i oddělení pro mladistvé odsouzené. Ve věznici je školské vzdělávací středisko.

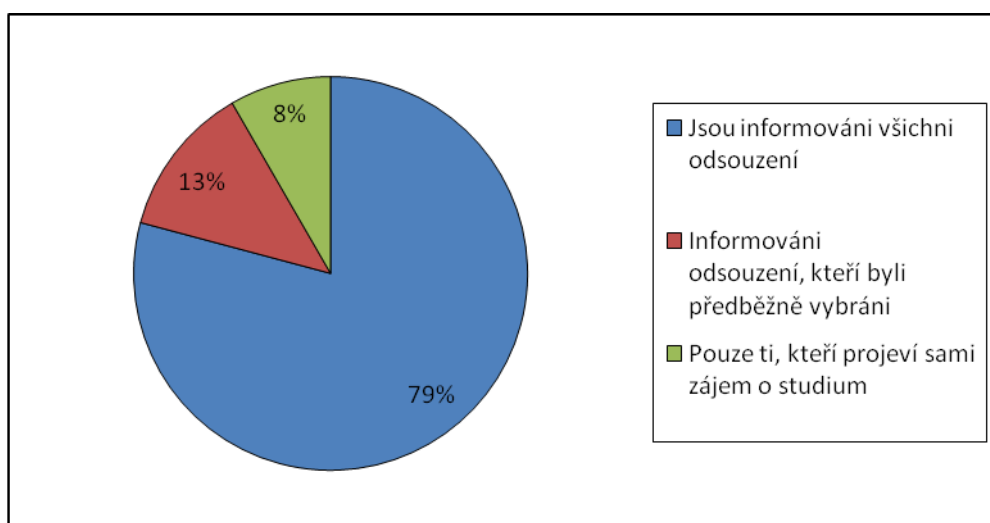
Věznice Všehrady má téměř 600 míst pro odsouzené, a to zejména pro mladistvé odsouzené v dohledu a v dozoru. Je zde však zřízeno také oddělení pro dospělé muže. V této věznici je též umístěno školské vzdělávací středisko.

Věznice Rýnovice je zřízena jako věznice pro odsouzené muže v dozoru a v ostraze. Počet odsouzených se zde pohybuje kolem 500. Rýnovice mají několik oddělení zejména: specializované oddělení protitoxikomanické léčby, oddělení pro mladé a prvovězňné, oddělení pro odsouzené s duševní poruchou a poruchou chování.

8. Interpretace dat dotazníkového šetření

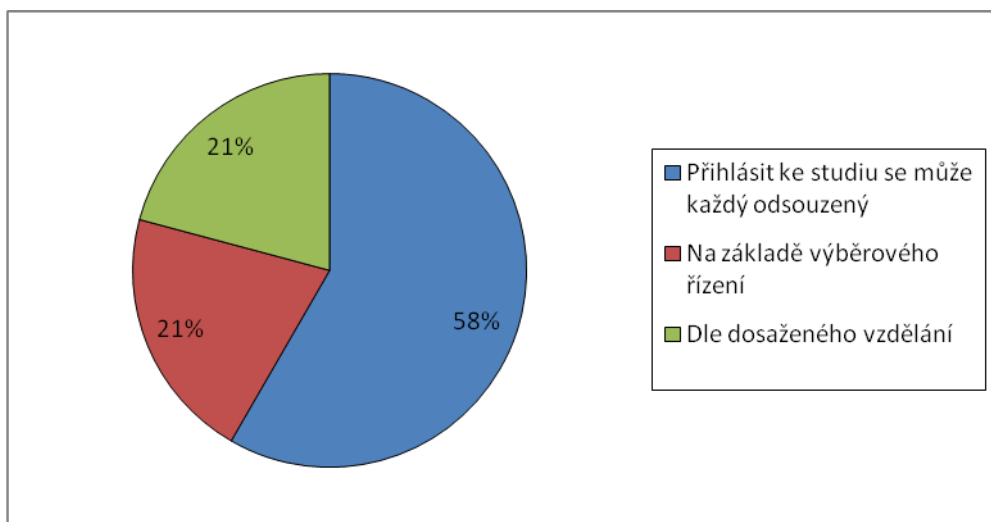
Pro přehlednější znázornění odpovědí z dotazníku, jsme zvolili grafy, které jsou vždy umístěny pod otázkou.

V otázce č. 1 jsme zjišťovali, kteří odsouzení jsou informováni o možnosti studia. Respondenti mohli volit pouze jednu z nabízených možností. Při této otázce zaškrtnulo 19 respondentů možnost, že jsou informováni všichni odsouzení, 3 respondenti zvolili možnost, že jsou informováni odsouzení, kteří byli předběžně vybráni a 2 respondenti zaškrtnuli možnost, že jsou informováni o studiu pouze ti odsouzení, kteří projeví o studium sami zájem.

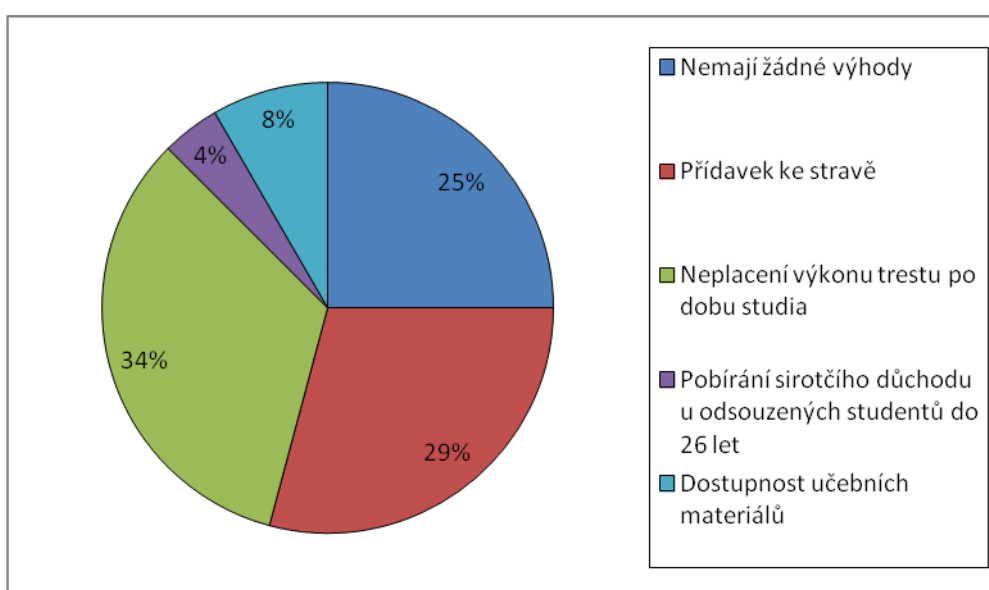
Graf č. 1 – Kdo je informován o možnosti studia při výkonu trestu odnětí svobody

Otázkou č. 2 jsme získávali informace, dle jakých kritérií se mohou odsouzení přihlásit ke studiu. Respondenti mohli volit pouze jednu z nabízených možností. 14 respondentů z celkového počtu 24 zvolilo možnost, že se ke studiu může přihlásit každý odsouzený; možnost na základě výběrového řízení a možnost dle dosaženého vzdělání zvolilo shodně 5 respondentů.

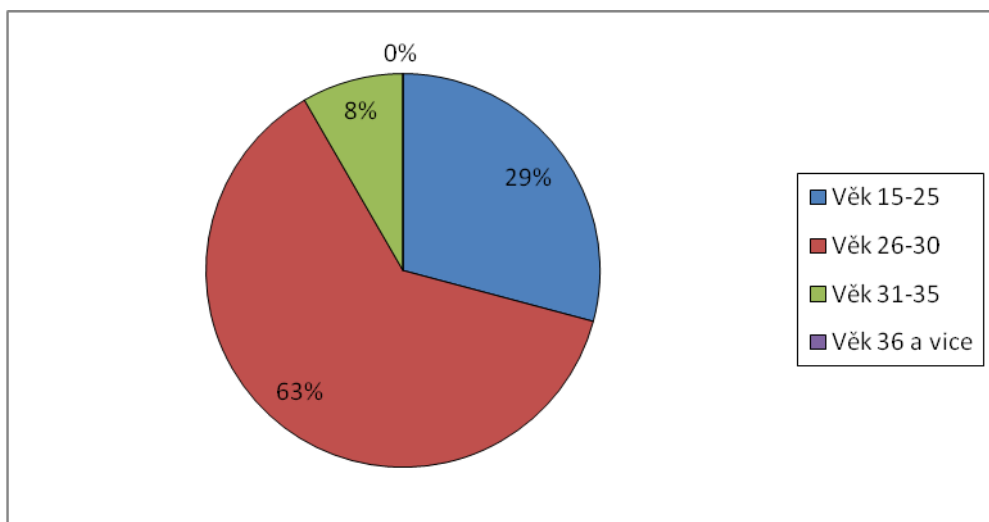
Graf č. 2 – Výběr studentů ke studiu

Otázka č. 3 byla zaměřena na to, jaké mají odsouzení při studiu výhody. Respondenti měli buď možnost, že žádné výhody odsouzení nemají, nebo vypsalí konkrétní výhodu. Na tuto otázku odpovědělo 6 respondentů, že odsouzení žádné výhody nemají, v druhé možnosti se objevily tyto výhody: přídavek ke stravě, neplacení výkonu trestu po dobu studia, možnost pobírání sirotčího důchodu u odsouzených studentů do 26 let a dostupnost učebních materiálů.

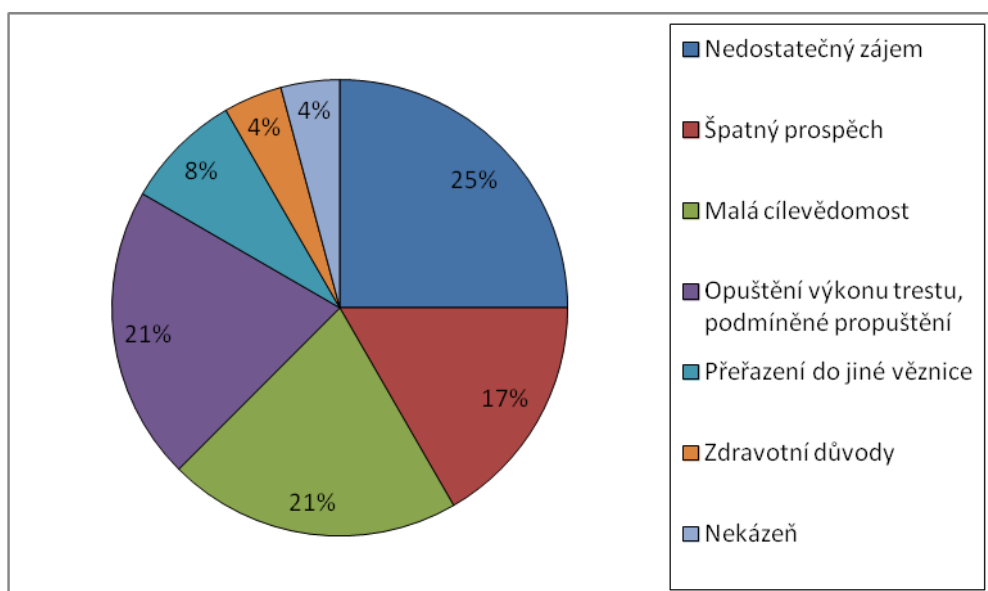
Graf č. 3 – Výhody při studiu

Otázka č. 4 byla směřována ke zjištění, jaká věková skupina má nejčastěji o studium zájem. Respondenti volili pouze jednu z nabízených možností. 7 respondentů zvolilo rozmezí věkové skupiny 15-25 let, 15 respondentů zvolilo věkovou skupinu 26-30 let, pouze dva respondenti zvolili skupinu 31-35 let.

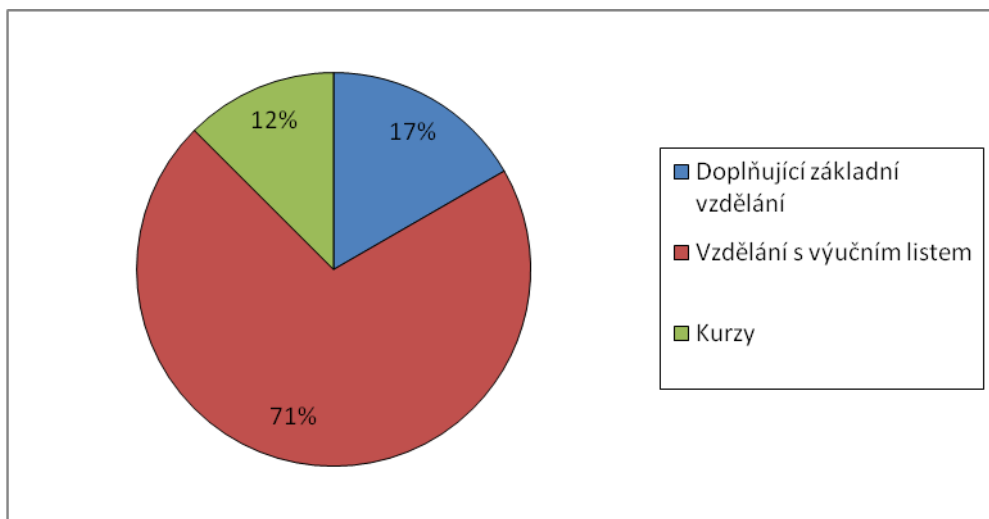
Graf č. 4 – Nejčastější věková skupina studujících odsouzených

V 5. otázce jsme zjišťovali, z jakého důvodu odsouzení nejčastěji nedokončí studium. Tato otázka byla otevřená a respondenti měli možnost vypisovat důvod, pro který bývá často studium předčasně ukončeno. Na tuto otázku 6 respondentů zmínilo nezáměr ze strany odsouzených, 5 respondentů uvedlo nedostatečnou cílevědomost, 5 respondentů podmíněné propuštění, 4 respondenti uvedli nedostačující prospěch, 2 respondenti zmínili přeřazení do jiné věznice, 1 respondent uvedl ze zdravotních důvodů a 1 respondent pro nekázeň odsouzeného.

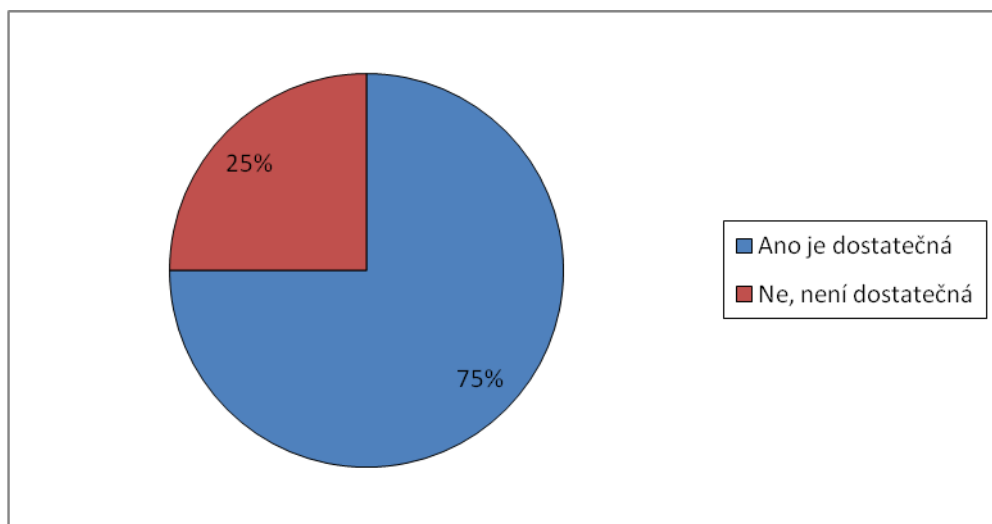
Graf č. 5 – Důvod nedokončení vzdělání

V otázce č. 6 jsme se zabývali typem studia, o který mají odsouzení nejčastěji zájem. Respondenti volili jednu z nabízených možností. Doplňující základní vzdělání zaškrtili 4 respondenti, studium s výučním listem zaškrtnulo 17 respondentů a 3 respondenti uvedli, že odsouzení mají nejvíce zájem o kurzy.

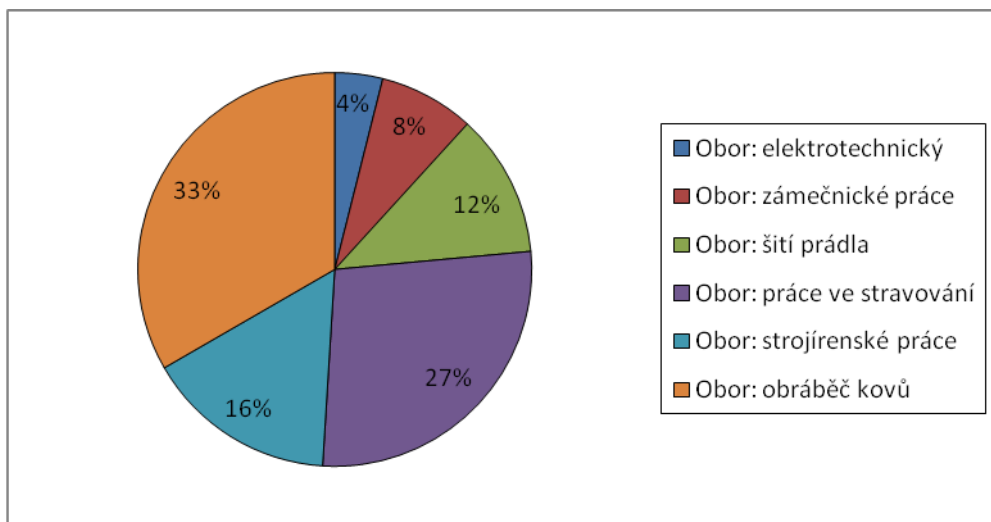
Graf č. 6 – Typ studia, o který mají odsouzení zájem

V 7. otázce jsme zjišťovali, zda si dotazovaní odborníci myslí, že je nabídka studijních oborů dostatečná. Tato otázka byla uzavřená a respondenti mohli odpovídat pouze ano – ne. 18 dotazovaných respondentů odpovědělo, že nabídka je dostatečná a 6 respondentů uvedlo, že nabídka studijních oborů dostatečná není.

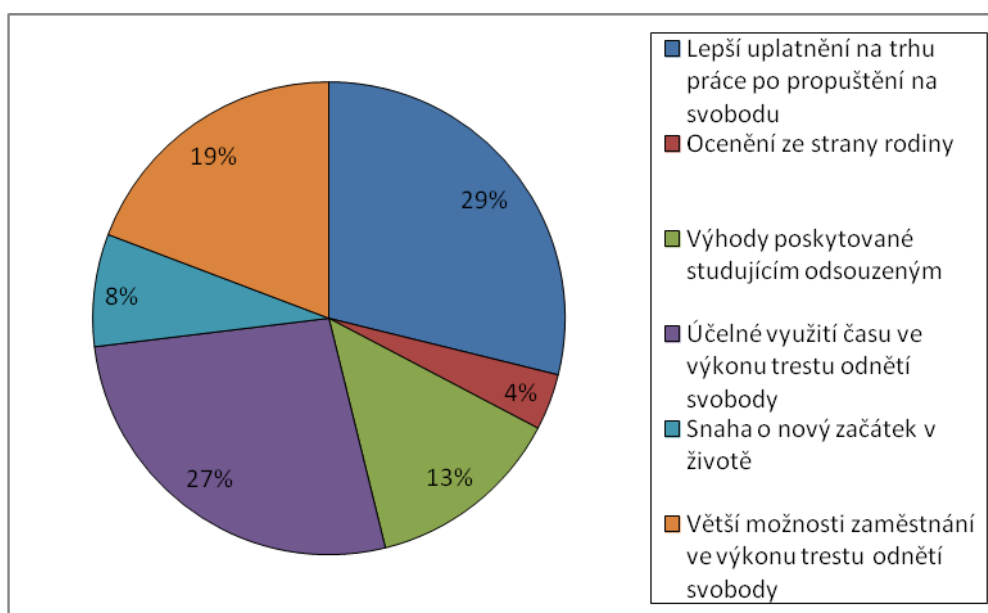
Graf č. 7 – dostatečnost nabídky studijních oborů

V 8. otázce byly uvedeny možnosti učebních oborů, které respondenti vybírali dle největšího zájmu odsouzených. Respondenti mohli zvolit i více odpovědí. Nejčastěji byla uvedena možnost učebního oboru obráběč kovů (17 x), následovala práce ve stravování (14x), strojírenské práce (8x), šití prádla (6x), zámečnické práce (4x) a elektrotechnické práce (2x).

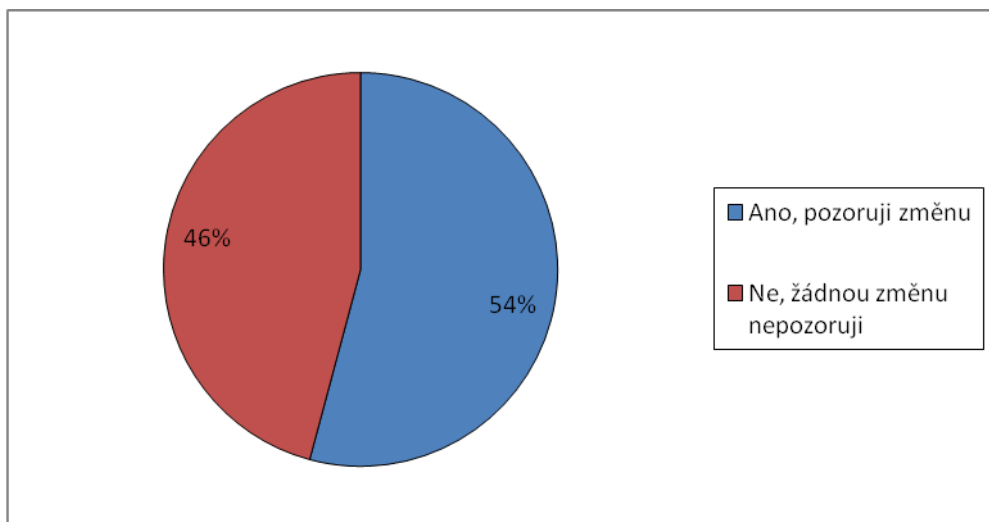
Graf č. 8 - Nabídka učebních oborů

V 9. otázce jsme se zaměřovali na zjištění motivace, která vede odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody k doplňování vzdělání. Respondentům bylo nabídnuto několik možností s tím, že mohou vybrat i více odpovědí. Nejčastější uváděná odpověď ohledně motivace odsouzených k doplnění vzdělání bylo lepší uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu, tato možnost byla zvolena 15x, další možnost byla účelné využití času ve výkonu trestu odnětí svobody, které uvedli 14x, lepší možnost zaměstnání ve výkonu trestu byla uvedena 10x, výhody poskytované odsouzeným studujícím 7x, snaha o nový začátek v životě byla 4x a ocenění ze strany rodiny uvedeno 2x.

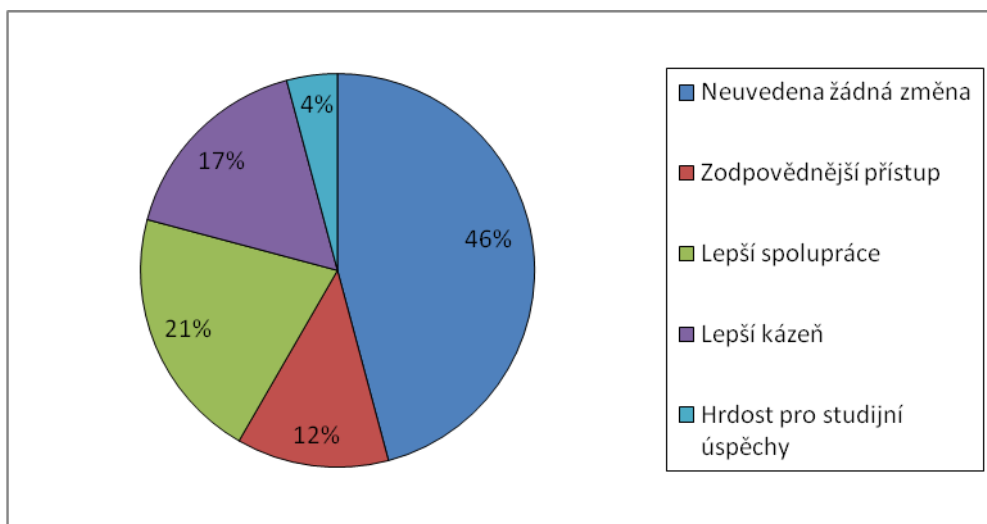
Graf č. 9 - Motivace odsouzených ke studiu

V otázce č. 10 jsme zjišťovali, zda respondenti pozorují u studujících odsouzených změnu v chování. Tato otázka byla uzavřená a respondenti mohli odpovídat ano či ne. Z celkového počtu 24 respondentů odpovědělo 13 respondentů, že změnu v chování u odsouzených pozorují, 11 respondentů odpověděli, že nikoliv.

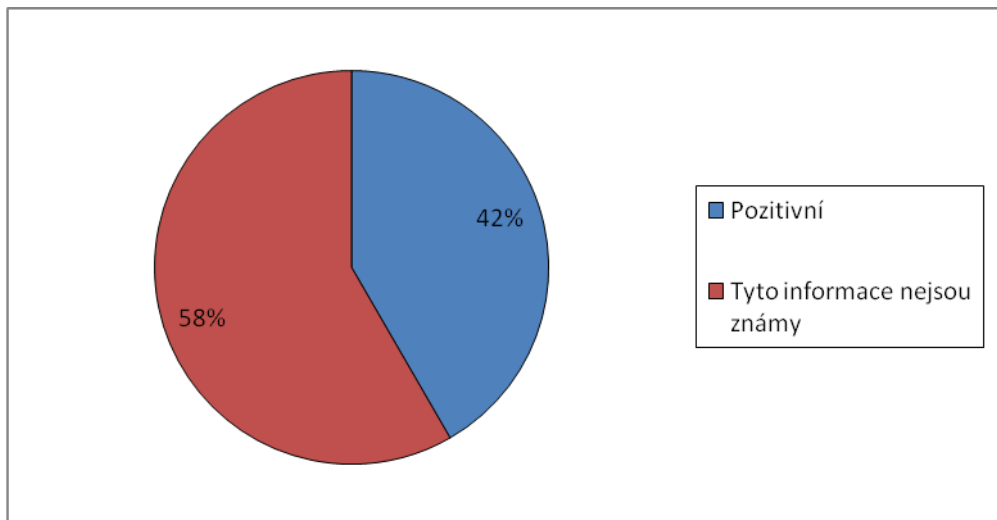
Graf č. 10 – změna v chování studujících odsouzených

Otázkou č. 11 jsme navazovali na otázku č. 10, kde respondenti uváděli, v čem změnu v chování u odsouzených pozorují. 5 respondentů uvedlo lepší spolupráci s odsouzenými, 4 respondenti lepší kázeň, 3 respondenti zodpovědnější přístup a 1 respondent uvedl, že pozoroval zvýšení sebevědomí odsouzeného při úspěšném absolvování vzdělání.

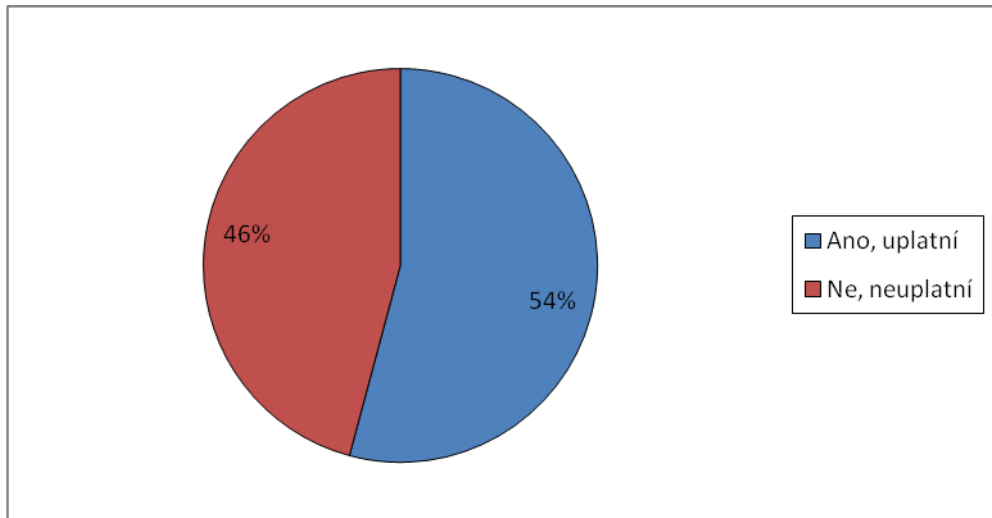
Graf č. 11 – Změny v chování studujících odsouzených

Otázkou č. 12 jsme sondovali, jakou mají respondenti zpětnou vazbu od rodiny odsouzených, kteří ve výkonu trestu studují. Respondenti mohli vybírat jen jednu z uvedených možností. 10 respondentů uvedlo, že mají pozitivní vazbu (tyto informace získávají buď od samotných odsouzených, nebo z osobní korespondence), 14 respondentů uvedlo, že jim tyto informace nejsou známy.

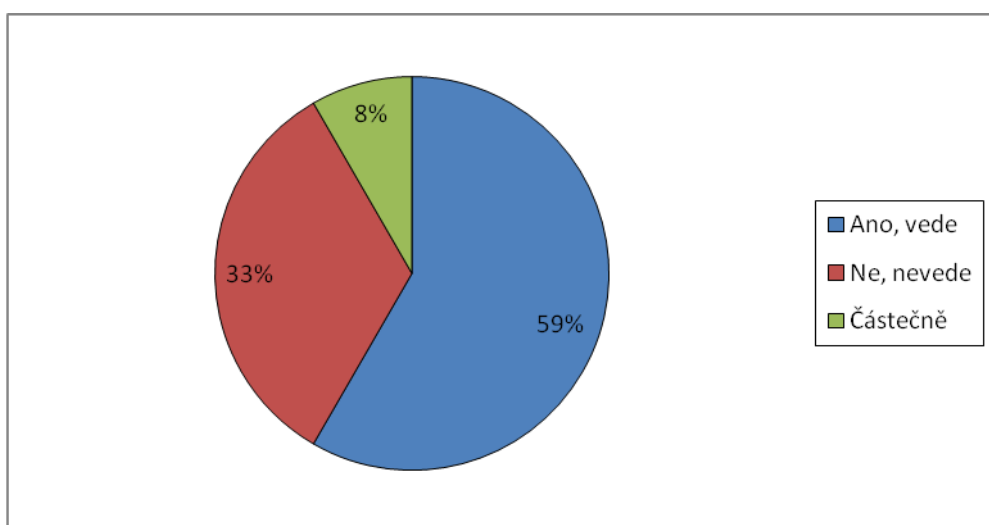
Graf č. 12- zpětná vazba na studium odsouzených od rodin

Otázka č. 13 se zabývá domněnkou, zda získané vzdělání odsouzení uplatní na trhu práce po propuštění na svobodu. Tato otázka byla uzavřená a respondenti odpovídali ano či ne. 13 respondentů má dojem, že odsouzení získané vzdělání na trhu práce uplatní, 11 respondentů se domnívá, že ne.

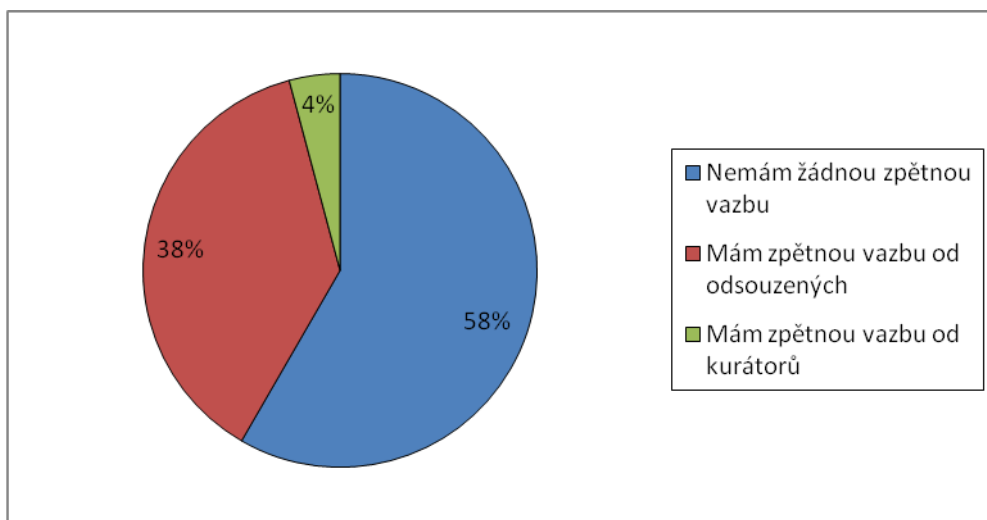
Graf č. 13- uplatnění vzdělání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

V otázce č. 14 jsme se zabývali zjištěním, zda si respondenti myslí, že získání vyššího vzdělání získané ve výkonu trestu vede k předcházení recidivy. Tato otázka byla otevřená a respondenti odpovědi vypisovali. 11 respondentů v dotazníku uvedlo, že ano a vzdělávání ve výkonu trestu vede k předcházení recidivy, 8 respondentů odpovědělo, že získané vzdělání nevede k předcházení recidivy a 5 respondentů odpovědělo, že získané vzdělání ve výkonu trestu má význam v předcházení recidivy u odsouzených za drobnou trestnou činnost.

Graf č. 14 – Vzdělání jako nástroj k předcházení recidivy

V otázce č. 15 jsme se dotazovali, zda mají respondenti zpětnou vazbu o využití vzdělání odsouzených po ukončení výkonu trestu. Na tuto otázku mohli respondenti vybírat jednu z vedených možností. 14 respondentů uvedlo, že žádnou zpětnou vazbu od odsouzených po ukončení výkonu trestu nemají, 9 respondentů zpětnou vazbu má od propuštěných odsouzených a pouze 1 respondent získává zpětnou vazbu od kurátora.

Graf č. 15 – Zpětná vazba o využití získaného vzdělání

9. Shrnutí zjištěných dat

Na základě vyhodnocení odpovědí lze konstatovat:

- Informaci o možnosti studia má téměř 80% odsouzených.
- Možnost přihlásit se ke studiu má téměř 60% odsouzených.
- Určité výhody poskytované studujícím odsouzeným uvádí 75% dotazovaných respondentů.
- 92% studujících je ve věku do 30let.
- 25% respondentů zmínilo nezájem ze strany odsouzených, 21% uvedlo nedostatečnou cílevědomost, stejný počet respondentů tedy 21% uvedlo, že často dochází k ukončení studia z důvodu podmíněného propuštění.
- 70% odsouzených má zájem o typ vzdělání s možností získání výučního listu.
- 75% odborného personálu uvedlo, že nabídka vzdělávacích aktivit je dostačující.
- 61% má zájem o strojírenské či příbuzné obory, 39% volí obory z oblasti služeb.
- 29% očekává lepší uplatnění na trhu práce po propuštění, 27% vidí přínos vzdělávání v účelném využití času při výkonu trestu odnětí svobody, 19% uplatnění získaného vzdělání již při výkonu trestu.
- 54% oslovených uvedlo, že došlo ke změně chování u absolventů vzdělávání, 46% žádnou změnu nepozorovalo.
- 21% respondentů uvedlo lepší spolupráci s odsouzenými, 17% lepší kázeň, 13% zodpovědnější přístup a 4% uvádí, že pozorují lepší sebevědomí odsouzeného při úspěšném absolvování vzdělání.

- 58% uvádí pozitivní zpětnou vazbu od rodin odsouzených.
- 54% uvádí, že odsouzení uplatní získané vzdělání po propuštění, 46% si myslí, že ne.
- 59% uvedlo, že vzdělání vede k předcházení recidivy, 8% uvádí, že pouze částečně, 33% nevidí žádný podíl vzdělávání na prevenci recidivy.
- 58% nemá žádnou zpětnou vazbu o využití získaného vzdělání, 38% má tuto vazbu od odsouzených, 4% od kurátora.

10. Diskuse ke zjištěným datům

Z výše uvedeného vyplývá, že nabídku vzdělávání ve výkonu trestu využívají mladší lidé do 30ti let. Pokud odsouzení nedostudují, z převážné části byl jako důvod uváděn nějaký nedostatek ze strany odsouzeného, ať již špatná kázeň, či malá cílevědomost. Převážná většina odsouzených má informace o možnosti vzdělávání ve výkonu trestu, a to od zaměstnanců Vězeňské služby ČR, zejména od vychovatelů a sociálních pracovníků. Zájem je především o technické obory spojené se získáním výučního listu.

Zajímavým zjištěním dle nás je, že poměr dotazovaných pracovníků, kteří u studujících odsouzených změnu v chování pozorují ve srovnání s těmi, kteří tuto změnu nepozorují, je téměř shodný (pro připomenutí 54 % změnu pozoruje, 46% nikoliv). Takové zjištění je pro nás překvapující, neboť jsme očekávali, že dotazovaných pracovníků pozorujících změnu v chování studujících odsouzených bude většina, a to vzhledem k tomu, že vzdělávání má vliv nejen na osvojování si nových poznatků a dovedností, ale i na vývoj a formování osobnosti a tedy i vliv na chování studujících jedinců. Předpokládali jsme, že se tyto klady u většiny studujících odsouzených projeví, což se provedeným šetřením potvrdit nepodařilo.

Výsledek, který nás potěšil, byl ten, že **58% dotazovaných pracovníků uvedlo, že mají pozitivní zpětnou vazbu od rodinných příslušníků** v případě, že se odsouzený rozhodne doplnit si vzdělání při výkonu trestu odnětí svobody. Dle nás je tento fakt důležitý zejména proto, že **pro odsouzené je podpora ze strany rodiny velice žádoucí a může být motivací pro řádné dokončení studia.**

Dalším překvapujícím zjištěním, které z výzkumu vyplynulo je, že **pracovníci mají minimální zpětnou vazbu o využití získaného vzdělání ve výkonu trestu odnětí svobody po propuštění na svobodu.** 38% dotazovaných pracovníků uvedlo, že tuto informaci získávají od odsouzených, kteří se chtějí v případě zdárného začlenění do společnosti po propuštění na svobodu pochlubit.

Pouze 1 pracovník uvedl, že získal zpětnou vazbu o využití vzdělání odsouzeného od kurátora. Toto zjištění nás tedy vedlo k zamyšlení, proč například právě kurátoři informace od odsouzených, zda jim získání vzdělání ve výkonu trestu odnětí svobody poskytlo lepší možnosti, například při hledání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, nevidují. Jistě by se jednalo o zajímavé a přínosné informace. Jsme přesvědčeni, že vzdělávání může sloužit jako jedna z forem terciární prevence a být tak jedním z faktorů, které by mohly příznivě ovlivnit snížení recidivy především z toho důvodu, že získání vzdělání naskýtá lepší možnosti získat zaměstnání. Jak již bylo zmíněno v teoretické části této práce, zaměstnáním člověk získává nejen mzdu za odvedenou práci a má tedy finanční prostředky na uspokojování svých potřeb, ale získává i nové sociální kontakty, které ho mohou do jisté míry kladně ovlivňovat. **Lze se tedy domnívat, že vzdělání by mohlo být formou terciární prevence, neboť zaměstnaný člověk, který je schopen uspokojovat své potřeby, nebude mít důvod páchat trestnou činnost a bude vyvíjet snahu vést řádný život.** Je proto zarážející, že neexistuje žádná relevantní zpětná vazba o efektivitě vzdělávání a jeho využití po propuštění na svobodu především na trhu práce tak, aby bylo možno využívat tyto vzdělávací aktivity jako efektivní nástroj terciární prevence.

Na závěr tohoto zamyšlení se nabízí otázka, zda vzdělávání odsouzených, výhody, které jsou jim při studiu poskytovány (zejména neplacení nákladů výkonu trestu po dobu studia) a v neposlední řadě i snaha zaměstnanců jak vězeňské služby ČR, tak zaměstnanců školských vzdělávacích středisek, není zbytečně znehodnocována, pokud nejsou vhodné nástroje k vyhodnocení efektivity vzdělávacích činností a jejich vlivu na snižování kriminality ve společnosti.

11. Ověření předpokladů

Předpoklad č. 1: Více jak polovina odsouzených majících zájem o studium bude mladších 30ti let.

Předpoklad se potvrdil. Dle údajů respondentů je zájem především u mladších odsouzených – víc jak 90%. Toto zjištění vystihuje otázka č. 4 a znázorňuje graf č. 4.

Předpoklad č. 2: Více jak polovina odsouzených bude mít zájem o vzdělání v technickém učebním oboru s výučním listem.

Předpoklad se potvrdil. Vyšší zájem je o obory technického směru s výučním listem. Jeho získáním se absolventům otvírají vyšší šance uplatnění jak přímo ve výkonu trestu, tak i na trhu práce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tento předpoklad vyplývá z otázky č. 6 a grafu č. 6.

Předpoklad č. 3: Dosažením vyššího vzdělání u odsouzených se snižuje recidiva trestné činnosti.

Předpoklad se nepotvrdil. Nepodařilo se potvrdit relevantně předpoklad, že zvýšení kvalifikace působí jako nástroj terciární prevence recidivy kriminality. V otázce č. 14 a grafu č. 14 je uvedeno, že více jak polovina respondentů si myslí, že získáním vyššího vzdělání se recidiva snižuje, avšak otázka č. 15 a graf č. 15 toto zjištění nepotvrzuje vzhledem k nedostatečné zpětné vazbě. Není zaveden žádný spolehlivý monitorovací systém ověřování, jak absolventi po propuštění získané vzdělání uplatňují a jak se toto vzdělání podílí na prevenci kriminality. Zpětná vazba je pouze ojedinělá a spíše náhodná.

ZÁVĚR

V této práci jsme se pokusili popsat vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Vzdělávání probíhá jak formou programů zacházení v rámci vzdělávacích aktivit, tak prostřednictvím vzdělávacích školských středisek, které jsou součástí vybraných věznic. Školských vzdělávacích středisek je v současné době osm. Každé středisko nabízí učební obory z různých oblastí s ohledem na poptávku na trhu práce v dané oblasti. Výstupem studia je složení závěrečné zkoušky a získání výučního listu, ze kterého není patrné, že odsouzený získal vzdělání ve výkonu trestu odnětí svobody.

Odsouzení mají dále možnost získat středoškolské a vysokoškolské vzdělání. K získání tohoto typu vzdělání je nutná spolupráce s civilní školou, neboť školská vzdělávací střediska vzdělávání s maturitou či vysokoškolské vzdělávání nenabízejí. Tento typ vzdělání však bývá využíván spíše zřídka, neboť velká část odsouzených disponuje pouze základním vzděláním a je pro ně více atraktivní a reálně doplnit si vzdělání v učebním oboru.

Empirická část byla zaměřena na zjištění informací o tom, jak odsouzení využívají nabídku vzdělávání, jaká je jejich motivace k doplnění vzdělání a jaká je efektivita využití získaného vzdělání.

Provedeným šetřením bylo zjištěno, že o vzdělávání mají zájem spíše odsouzení do 30 let věku. Zájem je o obory technického směru, přičemž nabídka těchto oborů se jeví pracovníkům Vězeňské služby ČR jako dostačující. Dále bylo zjištěno, že pracovníci Vězeňské služby ČR mají minimální zpětnou vazbu o využití vzdělání získaného při výkonu trestu odnětí svobody po následném propuštění na svobodu, neboť tyto informace nikdo nesleduje ani neviduje. Zatím neexistuje instituce, u které by šla ověřit efektivita a využití získaného vzdělání u propuštěných odsouzených. Dotazem na sociálního kurátora bylo zjištěno, že pokud se cíleně odsouzených neptají na vzdělání, tyto informace jim nejsou sdělovány a i kdyby byly, žádná statistická data k dispozici nemají. Na úřadu práce pracovnice sdělila, že odsouzení, kteří se stanou uchazeči

o zaměstnání, vyplňují formulář, avšak uvádí zde pouze nejvyšší dosažené vzdělání, další informace však zjišťovány nejsou. Dále bylo kontaktováno RUBIKON centrum z. s., jehož pracovníci spolupracují s věznicemi a navazují zde kontakty s odsouzenými, kterým je nabídnuta pomoc při reintegraci do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z této organizace bylo sděleno, že byt' s odsouzenými úzce spolupracují a pomáhají jim mimo jiné najít uplatnění na trhu práce, informace o tom, zda si při výkonu trestu doplňovali vzdělání, nemají a i v případě, kdy se tuto informaci dozví, si žádné záznamy ani statistiky nevedou.

Ze zjištěných skutečností vyplývá, že využívání vzdělávání jako nástroje terciární prevence není systémově využíváno a není vypracován způsob, jak tuto činnost realizovat tak, aby se stala efektivní součástí prevence kriminality.

Bylo by tedy žádoucí vypracovat účinný systém vzdělávání s propojením na trh práce tak, aby odsouzení, kteří ve výkonu trestu získali odbornou kvalifikaci, snáze získali zaměstnání. To ovšem není úkolem jen pro resort spravedlnosti, ale je to spíše úkol pro mezirezortní řešení.

Po vyhodnocení dotazníkového šetření jsme v rámci sebereflexe nabyli přesvědčení, že by bylo vhodné zjistit a porovnat zaměstnanost odsouzených před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody a následně po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody při absolvování studia ve výkonu trestu. Zejména by bylo žádoucí zaměřit se na zjištění, zda se šance odsouzených absolvováním studia a získáním vyšší kvalifikace z hlediska uplatnění na trhu práce zvýšily. Zjištěná data by pak přispěla k utvoření ucelenějšího náhledu na problematiku terciární prevence v souvislosti se vzděláním. Jsme si vědomi toho, že tento úkol by byl nad naše síly i možnosti jak časové, tak i odborné. Tento úkol je vhodným námětem pro naše následovatele či pro případnou diplomovou práci.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Aby se vzdělávání ve výkonu trestu stalo opravdu účinným nástrojem terciární prevence recidivy kriminality, bylo by nutné provést rozsáhlejší změny práce s propuštěnými absolventy, než je zavedení funkčního monitoringu v rámci probace. Dalším krokem by mělo být účinné mezirezortní řešení zaměstnávání propuštěných absolventů, kteří si doplnili vzdělávání ve výkonu trestu. Především resort Ministerstva práce a sociálních věcí by se měl výrazně podílet na motivaci začleňování těchto absolventů. Jedině systémové řešení může přinést účinné a funkční nástroje terciární prevence kriminality.

Jako další vhodné opatření se jeví například podpoření projektu s názvem „Na cestě“, který se má zaměřovat na práci s lidmi s patologickými jevy. Program je určen pro mladistvé i dospělé a je zaměřen na získání sociálních dovedností těchto jedinců, které mají následně vést ke snížení recidivy a lepší resocializaci do společnosti. Tohoto má být dosaženo reflexí trestné činnosti, umožněním snazšího výkonu alternativních trestů, dluhovou poradnou a resocializačním programem. Sociální pracovníci se v rámci tohoto programu budou mimo jiné zaměřovat na odsouzené ve výkonu trestu a jejich následné pomoci při uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

a) BARTOŇ, Z., 2012. *Školské vzdělávací středisko Valdice: ŠVS – SOUČASNOST*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/ke%20sta%C5%BEen%C3%AD/%C5%A0VS%20VALDICE%201983-2012.pdf

b) BARTOŇ, Z., 2012. *Školské vzdělávací středisko Valdice: Z HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ VALDICKÉ TRESTNICE*. [online]. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/ke%20sta%C5%BEen%C3%AD/%C5%A0VS%20VALDICE%201983-2012.pdf

c) BARTOŇ, Z., 2012. *Školské vzdělávací středisko Valdice: Z HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ VALDICKÉ TRESTNICE*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/ke%20sta%C5%BEen%C3%AD/%C5%A0VS%20VALDICE%201983-2012.pdf

d) BARTOŇ, Z., 2012. *Školské vzdělávací středisko Valdice: Z HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ VALDICKÉ TRESTNICE*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/ke%20sta%C5%BEen%C3%AD/%C5%A0VS%20VALDICE%201983-2012.pdf

e) BARTOŇ, Z., 2012. *Školské vzdělávací středisko Valdice: Z HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ VALDICKÉ TRESTNICE*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/ke%20sta%C5%BEEen%C3%AD/%C5%A0VS%20VALDICE%201983-2012.pdf

BENEŠ, M., 2014. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4824-5.

BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M., 2011. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení: andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-115-8.

BUCHTOVÁ, B., aj., 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 80-247-9006-8.

ČERNÍKOVÁ, V., aj., 2008. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V., 2002. *Základy penologie pro policisty: terciární prevence, její možnosti a limity*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky. ISBN 80-725-1104-1.

DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P. 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-757-2.

HERETIK, A., 1991. *Forezná psychológia*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 80-223-0381-X.

CHVOJKA, P., 2010. *Závěrečná práce: Místo vzdělávání odsouzených v penitenciárním prostředí*.

JANDOUREK, J., 2001. *SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.

JIHLAVEC, J., PALOUNKOVÁ, Z., PEŠATOVÁ, I., THELENOVÁ, K., 2010. *METODIKA TVORBY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-636-2.

KALVODOVÁ, V., 2012 *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-706-3.

KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J., 2006. *Vzpouřa deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén. ISBN 80-7262-410-2.

MAŘÁDEK, V., 2005. *Vězeňství: andragogická didaktika*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 80-736-8002-5.

MATOUŠEK, O., 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, O., aj., 2013. *Encyklopedie sociální práce: komentář*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY., 2016. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. [vid. 20. 3. 2016]. Dostupné z:

www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2016/01/Koncepce-II.doc

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY., 2016. *Prevence kriminality*. [online]. [vid. 20. 3. 2016]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

MUŽÍK, J., 2011. *Andragogická didaktika: Řízení vzdělávacího procesu*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-581-6.

OTAVA, J., 2015. *Edukace v penitenciární praxi se zaměřením na ŠVS Kuřim: Diplomová práce*. [online]. [vid. 15. 11. 2015]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/426390/pedf_m/Diplomova_prace.pdf

SOCHŮREK, J., 2007. *Kapitoly z penologie II. Díl: Teorie a praxe zacházení s vězňnýmimi*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-204-3.

SOCHŮREK, J., 2007. *Kapitoly z penologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-203-6.

SOCHŮREK, J., 2007. *Kapitoly z penologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-205-0.

a) SOU JIŘICE:PRO ŽÁKY, OHROŽENÉ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM. 2015. *Historie školy*. [online]. [vid. 29. 11. 2015]. Dostupné z:

<http://www.soujirice.cz/page/id/historie-skoly>

b) SOU JIŘICE:PRO ŽÁKY, OHROŽENÉ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM. 2015. *O škole*. [online]. [vid. 29. 11. 2015]. Dostupné z:

<http://www.soujirice.cz/page/id/home>

c) SOU JIŘICE:PRO ŽÁKY, OHROŽENÉ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM. 2015. *Charakteristika školy*. [online]. [vid. 29. 11. 2015]. Dostupné z:

<http://www.soujirice.cz/page/id/charakteristika-skoly>

SPRÁVA SNVČSR, ODBOR NVČ. *Střední odborné učiliště, Praha 4, Tábořská 988* [vnitřní materiály poskytnuté Věznicí Rýnovice].

SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E., 2001. *Základy sociologického průzkumu*. Vyd. 1. Praha: Management Press. ISBN 80-7261-038-4.

VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese: andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

VÁŇA, M., 2003. *20 let SOU, U a OU Praha, Tábořská 988* [vnitřní materiály poskytnuté Věznicí Rýnovice].

a) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Historie vězeňství*. [online]. [vid. 10. 11. 2015]. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

b) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. 2015. *Organizační struktura Vězeňské služby České republiky..* [online]. [vid. 30. 11. 2015] Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/image/Tiskov%C3%A9%20odd%C4%9Blen%C3%AD%20G%C5%98%20VS/org_struktura_vscr_01092015.jpg

c) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Výkon vězeňství*. [online]. [vid. 01. 10. 2015]. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/vykon-vezenstvi-16/legislativa>

d) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Vyhláška 345/1999 Sb. § 49-53*. [online]. [vid. 22. 11. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/V%C3%BDkon%20v%C4%9Bze%C5%88stv%C3%AD/345-1999.pdf

e) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Věznice Heřmanice: ŠVSSHORT*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/o-nas-1577/skolske-vzdelavaci-stredisko-1095/svsshort-6133>

f) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Heřmanice – leták*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-hermanice.pdf

g) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Pardubice – leták*. [online]. [vid. 30. 11. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-pardubice.pdf

h) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČERSKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Plzeň – leták*. [online]. [vid. 30. 11. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-plzen.pdf

i) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČERSKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Rýnovice – leták*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-rynovice.pdf

j) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČERSKÉ REPUBLIKY., 2015. *Věznice Rýnovice: Studenti z Rýnovic zabodovali*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/informacni-servis-1625/vzdelavani-odsouzenych-227/studenti-z-veznici-rynovice-opet-zabodovali>

k) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČERSKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Světlá nad Sázavou – leták*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-svetla.pdf

l) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČERSKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Valdice – leták*. [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-valdice.pdf

m) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Všehrdy – leták* [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-vsehrdy.pdf

n) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY., 2015. *Střední odborné učiliště: Kuřim – leták* [online]. [vid. 25. 10. 2015]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/let%C3%A1ky/Letak-kurim.pdf

Tiskopisy programů zacházení [vnitřní materiály poskytnuté Věznicí Rýnovice].

ZÁKON Č. 59/1965 Sb., Zákon ze dne 17. června 1965, o výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1965, částka 30, s. 335 [vid. 10. 10. 2015]. Dostupné z:<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1359>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Dotazník – Možnosti studia ve VTOS

Příloha A: Dotazník – Možnosti studia ve VTOS

Vážení respondenti, ráda bych požádala o vyplnění dotazníku, který je směřován na experty pracující se studujícími odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Dotazník je anonymní a slouží pouze pro mé studijní účely jako podklad k vypracování mé bakalářské práce, zejména empirické části.

Velice děkuji za Váš čas strávený nad vyplněním dotazníku.

1. Jací odsouzení jsou seznámeni s možností studia? (prosím zvolte pouze jednu z uvedených možností)

- a) jsou informováni všichni
- b) jsou osloveni na základě předběžného výběru
- c) informování jsou pouze ti, kteří sami projeví o studium zájem

2. Jak jsou odsouzení ke studiu vybírání? (prosím zvolte pouze jednu z uvedených možností)

- a) může se přihlásit každý
- b) dle dosaženého vzdělání
- c) dle kázeňských předpokladů
- d) na základě výběrového řízení

3. Jaké mají studující odsouzení výhody?

- a) žádné
- b) tyto /prosím popište/.....

4. Která věková skupina má nejčastěji o studium zájem? (prosím zvolte pouze jednu z uvedených možností)

- a) 18-25
- b) 26-30
- c) 31-35
- d) 36 a více

5. Z jakého důvodu nejčastěji odsouzení nedokončí studium? (prosím uveďte nejčastější důvod)

.....

6. O jaké vzdělání v rámci studia ve výkonu trestu odnětí svobody mají odsouzení nejvíce zájem? (prosím zvolte pouze jednu z uvedených možností)

- a) doplňující základní
- b) s výučním listem
- c) s maturitou
- d) vysokoškolské
- e) kurzy

7. Myslíte si, že je nabídka studijních oborů dostatečná?

- a) ano
- b) ne

8. O jaké obory mají odsouzení největší zájem? (můžete zvolit i více možností)

- a) elektrotechnické
- b) zámečnické práce
- c) šití prádla
- d) práce ve stravování
- e) strojírenské práce
- f) obráběč kovů
- g) jiné, uveďte prosím jaké.....

9. Jaká je motivace k doplnění vzdělání ve VTOS? (můžete zvolit i více možností)

- a) lepší uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu
- b) ocenění ze strany rodiny
- c) výhody poskytované studujícím odsouzeným
- d) účelné využití času ve výkonu trestu odnětí svobody
- e) snaha o nový začátek v životě

f) větší možnosti zaměstnání ve výkonu trestu

e) jiná možnost, uveďte jaká.....

10. Pozorujete u studujících odsouzených změnu v chování?

a) ano

b) ne

11. Pokud změnu chování u studujících odsouzených pozorujete, uveďte v čem:

.....

**12. Jakou máte zpětnou vazbu od rodin studujících odsouzených?
(prosím zvolte jednu z uvedených možností)**

a) pozitivní

b) negativní

c) nepřikládají vzdělání význam

d) tyto informace nejsou známy

13. Domníváte se, že odsouzení uplatní získané vzdělání ve výkonu trestu odnětí svobody po propuštění?

a) ano

b) ne

14. Domníváte se, že získání vyššího vzdělání vede k předcházení recidivy?

.....

15. Jakou máte zpětnou vazbu o efektivitě vzdělávání odsouzených po ukončení výkonu trestu odnětí svobody? (prosím zvolte jedno z uvedených možností)

- a) žádnou
- b) od propuštěných odsouzených
- c) od kurátorů
- d) jiná možnost, prosím uveďte jaká.....

Zapomněla jsem na nějakou důležitou skutečnost, která se týká podle Vás možnosti vzdělávání vězňených osob? Pakliže ano, uveďte ji(je) prosím.....
.....